

Certificering en Keurmerken

Bouwsteen voor een positiebepaling van LNV

E. Regouin
M. Root
H. van Staveren
A. van Winden



landbouw, natuurbeheer
en visserij

© 2002 Expertisecentrum LNV, Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij

Rapport EC-LNV nr. 20020/063
Ede/Wageningen

Teksten mogen alleen worden overgenomen met bronvermelding.

Deze uitgave kan schriftelijk of per e-mail worden besteld bij het Expertisecentrum LNV onder vermelding van code 2002/063 en het aantal exemplaren.

Oplage 70 exemplaren

Samenstelling E. Regouin, M. Root, H. van Staveren, A. van Winden

Druk Ministerie van LNV, directie IFA/Bedrijfsuitgeverij

Productie Expertisecentrum LNV
Bedrijfsvoering/Vormgeving en Presentatie
Bezoekadres : Galvanistraat 7
Postadres : Postbus 482, 6710 BL Ede
Telefoon : 0318 671400
Fax : 0318 671473
E-mail : Balie@eclnv.agro.nl

Voorwoord

De maatschappij verlangt in toenemende mate dat producten veilig zijn en op verantwoorde wijze geproduceerd worden. Voor de overheid is er dus een publiek belang in de betrouwbaarheid en transparantie van producten en productieprocessen. In een steeds complexer wordende maatschappij ziet de overheid geen kans om zelf alle relevante aandachtsvelden en de daaruit voortvloeiende eisen te beheersen. De overheid stelt zich zelfs, tot waar mogelijk, tot doel meer terug te treden. Daarom is er de laatste jaren veel belangstelling voor vormen van zelfregulering, waarbij de overheid wel toezicht uitoefent, maar zich niet bezig houdt met aspecten van invulling en handhaving. Het is hier dat het instrumenten van normalisatie en certificering en het veelal daaraan gekoppelde gebruik van keurmerken een rol krijgt.

Certificering is geen panacee. Het ontslaat de overheid niet van verantwoordelijkheden ten aanzien van wettelijke verplichtingen en vraagt blijvende waakzaamheid. Het leidt echter wel vaak tot een verhoogde efficiency van het beleidsapparaat, dat zich minder met uitvoerende aspecten hoeft bezig te houden.

Op de beleidsterreinen van het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij zijn een aantal certificeringstelsels in gebruik. In de voorliggende studie zet het EC-LNV uiteen, wat verstaan moet worden onder de belangrijkste gehanteerde begrippen, wat de motieven en risico's zijn van certificering en hoe er internationaal mee wordt omgegaan. Tot slot wordt een overzicht gegeven van een aantal voor het Ministerie van LNV relevante certificeringssystemen.

Voor een deel is de hier gepresenteerde informatie, vooral die welke betrekking heeft op de inventarisatie van de systemen, van betrekkelijke korte geldigheid. De wereld verandert immers snel. De studie biedt echter veel handvaten voor het denken over de inzet van certificering en keurmerken als een van de beleidsmatige mogelijkheden die het Ministerie van LNV ten dienste staat om aan burgers en consumenten te garanderen dat er 'in het potje zit wat er op staat'.

De interesse voor dit onderwerp werd in eerste instantie uitgesproken door de Directie IZ in het kader van haar programma 'Versterking Inzet LNV in multilaterale fora' en is later aangevuld met een vraagstelling vanuit Directie Landbouw. De vraagstelling is weergegeven in de inleiding. Voor de beantwoording zijn er contacten geweest met betrokken beleidsdirecties en met instanties buiten LNV. De studie is geschreven voor oriëntatie op verdere beleidsbepaling.

Drs. R.P. van Brouwershaven
Directeur Expertisecentrum LNV

Inhoudsopgave

Samenvatting	7
1 Inleiding	9
1.1 Aanleiding voor deze notitie	9
1.2 Doelstelling	10
1.3 Afbakening	10
2 Het kader	11
2.1 Definities en de samenhang tussen Etiket, Certificering, Keurmerk en Reputatie	11
2.2 Waarom bestaat (of ontstaat) certificering?	13
2.3 Recente beleidsmatige aandacht voor certificering	14
2.4 Beperkingen	16
2.5 Welke rol neemt de overheid op zich?	17
2.6 De standpunten van de overheid in een certificeringsproces	19
3 Certificering in internationale kaders	21
3.1 Trends	21
3.2 Internationaal	21
3.3 De Europese Unie	23
3.4 Grensoverschrijdende discussiethema's	24
4 Nederlandse ministeries buiten LNV	27
4.1 Kabinetsstandpunt	27
4.2 Coördinatie	27
4.3 Andere ministeries	28
5 Initiatieven op LNV-beleidsterrein	29
5.1 Publiek of privaat	29

5.2	Directie Landbouw	30
5.2.1	De biologische productiemethode	30
5.2.2	Plantenziekten en kwaliteit van zaaizaad en pootgoed	30
5.2.3	Gewasbeschermingsbeleid tot 2010	31
5.2.4	Stimulans duurzame landbouw, Groen Label stallen	31
5.2.5	Groen Label Kas	32
5.2.6	Kwaliteitsvoorschriften voor tuinbouwproducten	33
5.2.7	Dierenwelzijn: scharrelvarkens	33
5.2.8	Dierenwelzijn: scharrelkippen	33
5.3	Directie Industrie en Handel	34
5.3.1	Kwaliteit van zuivel	34
5.3.2	Keurmerk streekproducten	34
5.4	Directie Visserij	35
5.4.1	Duurzame visserij	35
5.4.2	Duurzame viskweek	35
5.5	Directie Groene Ruimte en Recreatie	35
5.5.1	Gebiedscertificering	35
5.6	Directie Veterinaire en Voedingsaangelegenheden	36
5.6.1	Afgifte van exportcertificaten	36
5.7	Directie Natuurbeheer	36
5.7.1	Duurzaam bosbeheer	36
5.8	Enkele private initiatieven van belang voor overheid en LNV-aandachtsvelden	38
5.8.1	Hygiënecodes en HACCP	38
5.8.2	Milieubewuste Voedingstuinbouw en Milieuprogramma Sierteelt	39
5.8.3	Kwaliteits Project Akkerbouw (KPA)	39
5.8.4	Phytomark, Florimark en Qualitree	40
5.8.5	Basiszorgsysteem	41
5.8.6	Skovar	41
5.8.7	Milieukeur	41
5.8.8	Integrale Ketenbeheersing (IKB)	41
5.8.9	Marine Stewardship Council	42
5.8.10	Eerlijke handel: Max Havelaar	42
5.9	Typering van de belangrijkste certificeringsstelsels	43
6	Conclusies	45
6.1	Verantwoordelijkheidsverdeling publiek-privaat	45
6.2	De plaats van het instrument certificering in het beleidsproces	45
6.3	Internationale inkadering van certificeringsstelsels	46
6.4	Certificering buiten LNV	46
6.5	Het gebruik van certificering binnen LNV	47
6.6	Keurmerken en certificering in de markt	47
Bijlage 1	Literatuur en referenties	49
Bijlage 2	Verklarende Woordenlijst	51

Samenvatting

Dit rapport is een brede verkenning van het instrument certificering op de voor LNV relevante beleidsterreinen landbouw/voedselproductie, natuurbeheer, recreatie en visserij. De bevindingen van deze verkenning zullen mede bijdragen om een rode draad uit te zetten voor een positiekeuze van hoe LNV om kan gaan met keurmerken en certificering. Daartoe beschrijft deze verkenning wat certificering en keurmerken zijn en wat de internationale en Nederlandse context is, waarbinnen LNV kan opereren. Ook geeft de verkenning de stand van zaken van het gebruik van certificering en keurmerken als instrument op het LNV beleidsterrein.

De eigenschappen van het product of het proces kunnen zichtbaar gemaakt worden via het etiket, de reputatie van het bedrijf, het vermelden van een keurmerk op het product of via het vermelden van een certificaat in de bedrijfsuitingen. Keurmerken en certificaten geven beiden aan dat een onafhankelijke partij heeft vastgesteld dat een product, dienst of proces voldoet aan criteria, die voorafgaand aan de beoordeling zijn vastgesteld voor dat product, die dienst of dat proces. De vaststelling dat aan de criteria wordt voldaan wordt vastgelegd in een verklaring van conformiteit, een certificaat is een schriftelijke vorm van zo'n conformiteitsverklaring. Een keurmerk is een visuele duiding van een conformiteitsverklaring. Keurmerken worden vooral gebruikt als communicatiemiddel tussen leveranciers enerzijds en consumenten anderzijds. Certificaten komen het meeste voor in relaties tussen bedrijven onderling.

Deze verkenning beschouwt certificering als het geheel van activiteiten op grond waarvan een onafhankelijke, deskundige en betrouwbare instantie schriftelijk kenbaar maakt, dat een gerechtvaardigd vertrouwen bestaat dat een duidelijk omschreven onderwerp van certificering voldoet aan vooraf gestelde eisen. Onder keurmerken verstaan we het bewijs dat wordt afgegeven bij een product geproduceerd volgens de regels van een certificeringssysteem dat is ingericht overeenkomstig de eisen van de Europese Norm EN45011.

Voor alle partijen betrokken bij een certificeringstelsel, zowel producenten, consumenten als andere marktpartijen en overheid, zijn er motieven om deel te nemen in een dergelijk stelsel of om dat te ontwikkelen. Door een producent kan certificering worden gezien als een stap die plaatsvindt om het vertrouwen van de consument in de informatie op het productetiket te behouden. Certificering dient ter profilering en ter onderscheiding van concurrenten. Afnemers hebben behoefte aan meer specifieke en zekere informatie over een product of productieproces en certificering is een manier om aan deze wens tegemoet te komen.

De motieven van de overheid om zich met certificering bezig te houden zullen voor een belangrijk deel afhankelijk zijn van haar visie op dit onderwerp. Grofweg zijn er twee visies denkbaar, waarbij uiteraard in de praktijk tussenvormen met verschillende intensiteit bestaan.

De eerste visie gaat ervan uit dat certificering een eigen instrument van de markt is. Hierbij lijkt er in eerste instantie geen rol voor de overheid weggelegd. Binnen deze visie zijn er echter twee mogelijkheden te onderscheiden:

- De overheid heeft geen interesse, want er wordt geen publiek belang gediend met de certificering. Hieruit kan volgen: "De overheid is er niet bij betrokken en wil er niet bij betrokken zijn".

- De tweede mogelijkheid is dat de overheid toch wel interesse heeft, omdat er een publiek belang gediend wordt. Bij deze mogelijkheid wil of kan de overheid gebruik maken van de private initiatieven om haar beleidsdoelen sneller te kunnen halen.

De tweede visie gaat uit van de door de overheid gevoelde verantwoordelijkheid en geeft haar een prominente rol: certificering als eigen beleidsinstrument om bepaalde publieke waarden sneller en flexibeler te bereiken.

Certificering kan gezien worden als alternatief voor directe wetgeving en levert draagvlak op voor de maatregelen waardoor uitvoerbaarheid bevordert wordt. Ook is certificering flexibeler dan wetgeving en kan het gemakkelijker geactualiseerd worden. Binnen het proces van herijking van publieke en private verantwoordelijkheden is een van de uitgangspunten dat het bedrijfsleven in beginsel zelf verantwoordelijk is voor de kwaliteit en veiligheid van producten. Het systeem van certificering geeft vorm aan die verantwoordelijkheidsverdeling: producenten nemen zelf het initiatief om hun producten of systeem te laten toetsen op veiligheids-, milieu- en gezondheidsaspecten en/of op andere aspecten.

Toenemende kwaliteitseisen versterken de belangstelling voor certificering in de internationale handel. Afnemers vragen steeds meer zekerheden omtrent het buitenlandse product of productieproces. Enkele in het oog springende internationale discussiethema's hebben betrekking op eisen die importerende landen aan producten of productiesystemen, óf aan diensten op het gebied van certificering en accreditatie, stellen, waarbij de exporterende landen deze eisen als onterechte belemmeringen betitelen.

De overeenkomst voor Sanitaire en Fytosanitaire maatregelen (SPS-overeenkomst) uit de Uruguay-ronde van de WTO beoogt een hoog niveau van bescherming van de voedselveiligheid en bescherming tegen de insleep van gevaarlijke ziekten en plagen van plant en dier, zonder dat deze maatregelen worden gehanteerd als oneigenlijke bescherming tegen buitenlandse concurrentie. Beperkingen buiten SPS worden aangemerkt als Technical Barriers to Trade (TBT), waarvoor een aparte bijeenkomst bestaat. Internationale geschillen komen aan de orde in WTO-verband. Equivalentie van controlesystemen dan wel het niet erkennen van deze equivalentie is een belangrijke aandachtsgebied voor de WTO.

'Consumer concerns', zorgen die bij (groepen van) consumenten leven over de kwaliteit of wijze van voortbrenging van producten, zijn in het kader van de WTO nauwelijks erkend. De druk neemt toe om ze wel een rol te laten spelen in het debat over het multilaterale handelstelsel en over verdere liberalisatie van handel en investeringen.

Zeer veel verplichte certificering in de agrofoodsector in Nederland heeft zijn basis in de Europese regelgeving. Voorbeelden hiervan zijn biologische landbouw, fytosanitaire certificaten, kwaliteit van zaaizaad en pootgoed en bepaalde vormen van de veehouderij (scharrelkippen c.s.).

Andere voorbeelden waar er sprake is van internationale samenwerking en/of standaarden zijn ISO, HACCP, Eurep-Gap, CE-Markering, Eco Agro-toerisme, Forest Stewardship Council en Marine Stewardship Council.

Voor het Ministerie van LNV is de meest actuele denkrichting over de rol van certificering te vinden in de beleidsnota Voedsel en Groen van juli 2000. Die schrijft o.a. dat bij de uitvoering van het beleid (het vaststellen van voorwaarden aan productie) certificering een rol kan spelen en dat de overheid zich o.a. wil richten op de "controle van de controle".

Vanuit de keuze van de overheid om invloed te willen hebben op certificering en vanuit de verschillende keuzes wat betreft de intensiteit van die invloed, kan de overheid een bepaalde rol op zich nemen. Het rapport bevat een kort overzicht van verschillende typen certificatie (en normalisatie) vanuit de notie van publiek belang, overgenomen uit het werk van de MDW-werkgroepen. De typen geven een scala aan keuzes voor de overheid, variërend van weinig interesse (weinig gevoeld publiek belang) tot nagenoeg volledige beheersing.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding voor deze notitie

De beleidsnota Impuls voor Vernieuwing van juli 2000 schenkt veel aandacht aan de Europese en internationale dimensie van het werk van LNV. Wil het Ministerie van LNV haar ambitie waarmaken om een vooraanstaande rol in multilateraal verband te spelen, dan is het nodig de bereikte successen aanzienlijk uit te breiden. Versterking is dan ook nodig van de inzet van LNV in de verschillende multilaterale fora. Op initiatief van de Bestuursraad heeft de Directie Internationale Zaken een Plan van Aanpak geschreven voor het project "LNV multilateraal; Versterking inzet LNV in multilaterale fora" voor het realiseren van die versterking.

Het Plan van Aanpak richt zich op de meest actuele thema's:

- a. Uitgangspunten voor beleid en beheer: voorzorgsbeginsel, multifunctionele landbouw en de toegang tot genetische bronnen.
- b. Operationalisering duurzame productie: certificering van producten, en indicatoren.
- c. Financiële mechanismen.

Op deze voor LNV internationale thema's zal een visie ontwikkeld moeten worden. Voor de verschillende thema's en subthema's zijn projecten geformuleerd. Bij verschillende daarvan is het Expertisecentrum LNV betrokken, o.a. bij B.

De volgende opdracht van IZ aangaande certificering van producten en productiewijzen aan het Expertisecentrum is de basis van deze notitie: Het gaat om een brede verkenning van het instrument certificering op voor LNV relevante beleidsterreinen landbouw/voedselproductie, natuurbeheer, recreatie, visserij. Hoe wordt certificering gebruikt? Op welke beleidsterreinen wordt het instrument ingezet en op welke zou het kunnen worden ingezet? Resultaat van de verkenning is gewenste duidelijkheid over:

- *Verantwoordelijkheidsverdeling publiek-privaat.*
- *Plaats instrument certificering in beleidsproces.*
- *Internationale inkadering van certificeringsstelsels.*
- *Certificering buiten LNV.*

Ook voor de Directie Landbouw is het thema zeer relevant. De Directie heeft de volgende aanvullende vraagstelling meegegeven:

- *Waar / op welke beleidsterreinen is LNV bezig met het instrument keurmerken / certificering? En in welke rol? Wat is de beleidscontext daarvoor? Levert dat een consistent beeld op?*
- *Wat is onze opstelling t.a.v. keurmerken / certificering in de markt?*
- *Welke positie kiezen andere overheden?*

Het voorliggende document is het resultaat van de verkenning zoals die ten behoeve van vooral deze gezamenlijke vraagstelling is uitgevoerd. Verder zijn van invloed geweest de commentaren en aandachtspunten die naar voren zijn gekomen tijdens de Beleidslunch die plaatsvond op 13 september 2001 waaraan een grote groep vertegenwoordigers van nagenoeg alle beleidsdirecties deelnam, en het Directeurenoverleg van 25 september 2001.

1.2 Doelstelling

Het Expertisecentrum LNV heeft een verkenning uitgevoerd die moet dienen ter beantwoording van de vraag wat de rol van keurmerken en certificering is, c.q. kan zijn, in het LNV-beleid. Daartoe beschrijft deze verkenning wat certificering en keurmerken zijn, wat de internationale en Nederlandse context is, waarbinnen LNV kan opereren. Ook beschrijft de verkenning de plaats die deze instrumenten op dit moment innemen op het LNV beleidsterrein.

1.3 Afbakening

Deze notitie beperkt zich zoveel mogelijk tot de onderwerpen 'certificering' en 'keurmerken'. Onderwerpen die een nauwe relatie hebben met certificering en keurmerken, zoals accreditatie, normalisatie en controle, komen zijdelings, maar niet expliciet aan de orde. Evenmin wordt diep ingegaan op kwaliteitssystemen die de afgelopen jaren zijn ontwikkeld in de agrofoodsector en waarvan een belangrijk deel niet is opgezet volgens de regels van de Raad voor Accreditatie en waaraan niet altijd een keurmerk is verbonden. Voor een uitgebreide beschouwing over kwaliteitssystemen wordt verwezen naar de recente publicaties van het EC-LNV (5).

Veel is ook al gezegd over de verhouding tussen publieke en private uitvoering van certificering, met name door de MDW-werkgroepen voor dit onderwerp (17, 18). Ook hier zal daarom slechts zijdelings aandacht aan worden besteed.

Certificering heeft ook betrekking op technische eisen aan producten, materialen en gebouwen. Deze technische eisen zijn meestal vastgesteld ten behoeve van veiligheid voor mens en milieu. Er zijn veel van deze systemen waarbij de technische eisen voor bijvoorbeeld tractoren of 'groen label stallen' met een eventueel door derden afgegeven certificaat worden geborgd. Waar dit soort certificaten algemeen dwingend aan iedereen worden opgelegd, zal er in deze notitie geen verdere aandacht aan worden besteed. Uitzondering wordt gemaakt voor de verplichte CE-markering die volgens EU bepalingen aangebracht worden op producten die vallen onder de zogenaamde "Nieuwe aanpak richtlijnen". Waar het certificaat echter een meer vrijwillig karakter heeft, en bijvoorbeeld een eis is bij financiële en/of fiscale bevoordeling, wordt er enige aandacht aan besteed.

2 Het kader

Dit hoofdstuk geeft de plaats van certificering en keurmerken aan ten opzichte van andere manieren van het geven van informatie over producten en productieprocessen. Daarnaast geeft het hoofdstuk inzicht in de motivatie voor het ontwikkelen en gebruik van deze instrumenten door publieke en private partijen en consumenten.

2.1 Definities en de samenhang tussen Etiket, Certificering, Keurmerk en Reputatie

Deze notitie kan niet ingaan op de onderwerpen certificering en keurmerken zonder te onderkennen dat deze en andere begrippen, die vaak bij de discussie worden betrokken, regelmatig voor onduidelijkheid of verwarring kunnen zorgen. Daarom een aftrap met een definitie van de belangrijkste begrippen, zoals zij internationaal zijn gedefinieerd, gebaseerd op ISO/IEC Guide 2 en ISO Guide 8402.

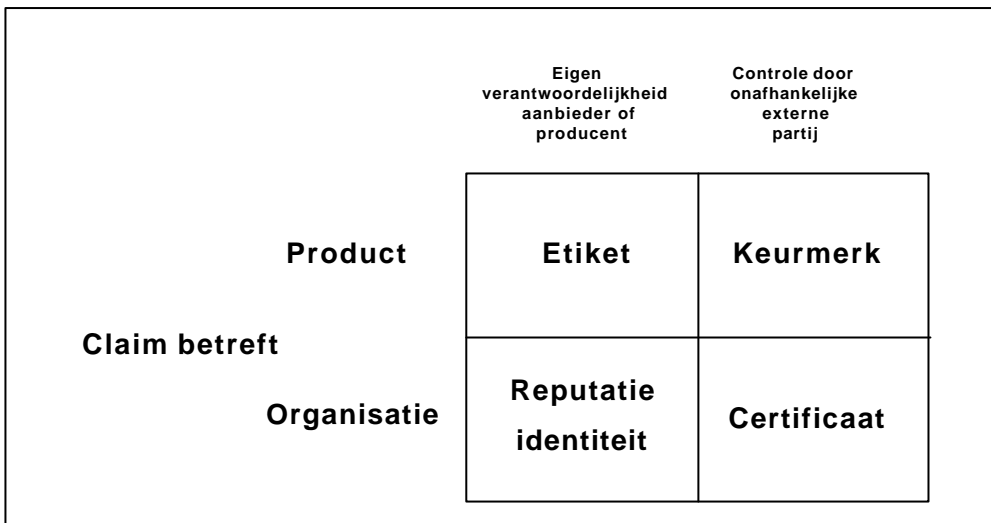
Certificering	Het geheel van activiteiten op grond waarvan een onafhankelijke, deskundige en betrouwbare instantie schriftelijk kenbaar maakt, dat een gerechtvaardigd vertrouwen bestaat dat een duidelijk omschreven onderwerp van certificering voldoet aan vooraf gestelde eisen. In de praktijk betekent dit dat een instantie alleen zo wordt beschouwd indien zij is geaccrediteerd.
Normalisatie	Het proces waarbij regels (o.a. met betrekking tot producten, productieprocessen, meet- en keuringsmethoden) op vrijwillige basis tot stand komen door overeenstemming tussen (alle) belanghebbende partijen.
Accreditatie	Procedure waarmee een gezaghebbende instantie formeel erkent dat een instelling of persoon competent is voor de uitvoering van specifieke taken. Voor Nederland is de Raad voor Accreditatie, RvA, de gezaghebbende instantie. Ook kunnen het instellingen zijn in andere landen waarmee de RvA een overeenkomst heeft voor wederzijdse erkenning.
Keurmerk	Bewijs dat wordt afgegeven bij een product geproduceerd volgens de regels van een certificeringssysteem dat is ingericht overeenkomstig de eisen van de Europese Norm EN45011.

In Bijlage 2 is een overzicht opgenomen van verdere begrippen en afkortingen zoals die in dit rapport gehanteerd worden.

In het KMG-rapport 'Consumentenzorgen' in Nederland (15) worden vier manieren waarop een bedrijf kan communiceren over product en productieproces onderscheiden. De eigenschappen van het product of het proces kunnen zichtbaar gemaakt worden via het etiket, de reputatie van het bedrijf, het vermelden van een keurmerk op het product of via het vermelden van een certificaat in de bedrijfsuitingen.

In figuur 1 uit (15) worden de posities van de verschillende begrippen ten opzichte van elkaar geschetst.

Figuur 1. Samenhang tussen productclaims



Keurmerken en certificaten geven beiden aan dat een onafhankelijke partij heeft vastgesteld dat een product, dienst of proces voldoet aan criteria, die voorafgaand aan de beoordeling zijn vastgesteld voor dat product, die dienst of dat proces. Keurmerken en certificaten geven dus informatie. Die informatie is medebepalend voor de keuze van potentiële afnemers voor een bepaald product of dienst. De vaststelling dat voldaan wordt aan criteria wordt vastgelegd in een *verklaring van conformiteit*. Een certificaat is de schriftelijke vorm van zo'n conformiteitverklaring terwijl een keurmerk een visuele duiding is van een afgegeven conformiteitverklaring.

Keurmerken worden vooral gebruikt als communicatiemiddel tussen leveranciers enerzijds en consumenten anderzijds. Certificaten daarentegen komen het meeste voor in de relaties tussen bedrijven onderling (17).

Er zijn keurmerken en certificaten die *privaat en vrijwillig* zijn. *Vrijwillig* betekent in deze zin dat ze niet van overheidswege zijn opgelegd. Daarnaast is er *verplichte certificering* in het publieke domein die in het kader van regelgeving door de overheid een *verplicht karakter* heeft. Kenbaarheid is bij deze laatste genoemde een vereiste en het verwachtingpatroon valt hier samen met criteria die door de overheid zijn gesteld voor het betreffende product of dienst. Een keurmerk of certificaat is *kenbaar* wanneer de informatie over de criteria die voor toekenning worden gesteld en over hetgeen er aan ontleend kan worden (kortweg: de feiten) volledig, eenduidig en toegankelijk is.

De overheid heeft momenteel belangstelling voor het blok: 'reputatie/identiteit' van een bedrijf.

Er wordt gedacht over het stimuleren van 'reputatie/identiteit' van een bedrijf. "Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen" is hier een voorbeeld van. Dit rapport richt zich met name op de rechterzijde van de figuur en de mogelijkheden voor LNV.

Tot slot nog een dimensie van certificering en keurmerken. Volgens de Alternatieve Konsumentenbond (2) wordt een goed keurmerk gekenmerkt door:

- ?? Is de keurmerkverlenende instantie geaccrediteerd door de Raad van Accreditatie?
- ?? Vindt er onafhankelijke controle plaats en staan er sancties op een overtreding?
- ?? Bewerkstelligt de claim een wezenlijk duurzaam onderscheid van wat wettelijk minimaal vereist is?
- ?? Onderscheidt het keurmerk zich door meerdere claims (bijvoorbeeld en milieuvriendelijk en diervriendelijk) of door een wieg-tot-graf benadering te hanteren, in plaats van alleen een deelaspect?

2.2 Waarom bestaat (of ontstaat) certificering?

Voor alle partijen betrokken bij een certificeringstelsel, zowel producenten, consumenten als andere marktpartijen en overheid, zijn er motieven om deel te nemen in een dergelijk stelsel of om dat te ontwikkelen. Het opzetten van een certificeringstelsel kost tijd, energie en geld. In de literatuur zijn deze motieven voor iedere groep apart uiteengezet. Onderstaand overzicht is voor een deel geput uit de MDW-studies (17, 18) en mede geïnspireerd door een recente Amerikaanse studie (13).

Motieven voor de producent om voor certificering te kiezen

Door een producent kan certificering worden gezien als een stap die plaatsvindt om het vertrouwen van de consument in de informatie op het productetiket te behouden. Certificering dient ter profilering en ter onderscheiding van concurrenten. De behoefte aan certificering bestaat vooral bij ondoorzichtige markten met veel aanbieders, bijvoorbeeld bij producenten van halffabrikaten.

Indien er sprake is van een verplicht overheidstoezicht op een productieproces kan een bedrijf met certificering proberen het toezicht efficiënt te laten aansluiten bij de bedrijfsprocessen.

Een keuzemogelijkheid uit meerdere elkaar beconcurrerende certificerende instellingen kan er toe bijdragen om uitvoeringslasten en –kosten te beperken.

Motieven voor andere marktpartijen

Afnemers hebben behoefte aan meer specifieke en zekere informatie over een product of productieproces. Certificering is een manier om aan deze wens tegemoet te komen. De toename van de internationale handel versterkt deze belangstelling voor certificering omdat een afnemer over grenzen heen meer onzekerheden heeft bij het vaststellen of het (buitenlandse) product of het productieproces wel aan gestelde eisen voldoet.

Om een beter inzicht te krijgen in de mogelijke technische en financiële risico's verbonden aan een bepaald product of een bepaalde productieketen kunnen ook banken en verzekeringsmaatschappijen eisen op het gebied van certificering stellen. De consument maakt gebruik van de aangegeven keurmerken mits deze als betrouwbaar ervaren worden.

Motieven voor de overheid

De motieven van de overheid om zich met certificering bezig te houden zullen voor een belangrijk deel afhankelijk zijn van haar visie op dit onderwerp. Grofweg zijn er twee visies denkbaar, waarbij uiteraard in de praktijk tussenvormen met verschillende intensiteit bestaan.

1. Certificering is van de markt

Deze eerste visie gaat ervan uit dat certificering een eigen instrument van de markt is. Hierbij lijkt er in eerste instantie geen rol voor de overheid weggelegd.

Binnen deze visie zijn er echter twee mogelijkheden te onderscheiden.

- De overheid heeft geen interesse, want er wordt geen publiek belang gediend met de certificering. Hieruit kan volgen: "De overheid is er niet bij betrokken en wil er niet bij betrokken zijn". Een voorbeeld is Eurep-GAP.
- De tweede mogelijkheid is dat de overheid toch interesse heeft (of krijgt) in het (al bestaande private initiatief), omdat er een publiek belang mee gediend wordt. Bij deze mogelijkheid wil of kan de overheid gebruik maken van die private initiatieven om haar beleidsdoelen sneller te realiseren. Op het beleidsterrein van het Ministerie van LNV kunnen initiatieven op het gebied van duurzaam hout en het Milieu-keur als voorbeeld dienen.

2. De overheid kiest zelf voor certificering als beleidsinstrument

Deze tweede visie gaat uit van de door de overheid gevoelde verantwoordelijkheid en geeft de overheid een prominente rol: certificering als eigen beleidsinstrument om bepaalde publieke waarden, zoals bijvoorbeeld duurzame ontwikkeling, sneller en flexibeler te bereiken. Op het terrein van het Ministerie van LNV bestaan hiervan duidelijke voorbeelden, zoals het recent gepubliceerde beleid op het gebied van de gewasbescherming in "Zicht op Gezonde Teelt".

Certificering kan gezien worden als alternatief voor directe wetgeving en levert draagvlak op voor de maatregelen waardoor de uitvoerbaarheid bevorderd wordt. Ook is certificering flexibeler dan wetgeving en kan een eisenpakket gemakkelijker geactualiseerd worden. Door certificering krijgt de overheid meer vertrouwen dat normen daadwerkelijk worden toegepast.

Soms is regelgeving een stap te ver en niet onmiddellijk toepasbaar. Dan kunnen voorlopers zich onderscheiden door certificering. Later, als er een voortgaande ontwikkeling is op het betreffende terrein, kan overgegaan worden tot regelgeving.

Op deze wijze werkt certificering drempelverlagend. Certificering kan

beleidsdoelstellingen dichterbij brengen waar algemene wet- en regelgeving dat niet realiseerde. Vooral het gegeven dat via certificering algemene publieke doelen, zoals het tegengaan van milieuvervuiling, direct op individuele bedrijven kunnen worden bereikt, maakt het als instrument aantrekkelijk.

De directe verantwoordelijkheid van de overheid betekent niet dat de overheid de certificering noodzakelijkerwijs naar zich toe trekt.

Binnen het proces in Nederland van herijking van publieke en private verantwoordelijkheden is een van de uitgangspunten dat het bedrijfsleven in beginsel zelf verantwoordelijk is voor de kwaliteit en veiligheid van producten. Het systeem van certificering geeft vorm

aan die verantwoordelijkheidsverdeling: producenten nemen zelf het initiatief om hun producten of systeem te laten toetsen op veiligheids-, milieu- en gezondheidsaspecten. Dit doen zij onder invloed van veranderingen in het privaatrecht. Deze veranderingen bieden, meer dan voorheen, mogelijkheden om kwetsbare, beschermenswaardige belangen te waarborgen (bijvoorbeeld via productaansprakelijkheid). Naarmate er minder problemen zijn met de naleving, kan de inspanning of controle door de overheid kleiner zijn. (zie ook citaat uit Voedsel en Groen). Het toezicht op de naleving van de wet kan slagvaardiger zijn naarmate meer certificering wordt toegepast.

'De verantwoordelijkheid van de overheid op het gebied van voedsel en groen zal naar onze mening de komende jaren niet ter discussie staan: de publieke belangen en waarden zijn evident.

Wat wél aan verandering onderhevig zal zijn, is de wijze waarop aan die verantwoordelijkheid invulling wordt gegeven. Immers, waar de overheid de eindverantwoordelijkheid voor deze belangen op zich neemt (en daarmee is de wat-vraag beantwoord), is niet automatisch duidelijk op welke manier de overheid haar eindverantwoordelijkheid vorm geeft (de hoe-vraag). Dit kan zij doen, zo geeft de WRR aan, door haar eindverantwoordelijkheid zelf in te vullen of door anderen in te schakelen. De overheid blijft in alle gevallen eindverantwoordelijk maar kan de 'operationele verantwoordelijkheid' toedelen aan zowel publieke als private organisaties.' Uit: Voedsel en Groen (26)

2.3 Recente beleidsmatige aandacht voor certificering

De afgelopen jaren heeft de overheid zich meermalen om uiteenlopende redenen met certificering beziggehouden. In hoofdstuk 2 wordt aan die redenen uitgebreide aandacht gegeven. In Tabel 1 volgt een chronologisch overzicht van enkele belangrijke recente beleidsnotities, van het Ministerie van LNV en van anderen, op dit terrein. De inhoud van de notities is aansluitend iets meer uitgewerkt. Uit deze bronnen zal in deze notitie herhaaldelijk geput worden.

Tabel 1 Enkele relevante publicaties van de afgelopen jaren

Jaar	Publicatie
1995	Normen, Certificaten en Open Grenzen (EZ)
1995	Certificatie in de Agrofood Sector (LNV/MKG)
1996	Normalisatie en Certificatie (EZ: MDW-werkgroep Certificering)
1997	Borgen en certificeren in de Landbouw en Visserij (LNV/EC-LNV (IKC-L))
1999	Een goede keten, een zorg minder (EZ: MDW-werkgroep Ketengarantiestelsels)
2000	Kwaliteitszorgsystemen in agro-ketens en voedselveiligheid (LNV/EC-LNV (IKC-L))
2000	Internationaal is de Norm; (EZ: evaluatie van Normen, Certificaten en Open Grenzen)
2000	Het borgen van het publieke belang (WRR)
2000	Beleidsnota Voedsel en Groen (LNV)

Het Ministerie van Economische Zaken publiceerde in 1995 de beleidsnota "Normen, certificaten en open grenzen" (19). Deze nota had als belangrijkste insteek het slechten van handelsbarrières in het verenigde Europa. De in Nederland goed ontwikkelde dienst van certificering zou ook in het buitenland moeten kunnen concurreren en het proces van normalisatie en certificering in Nederland zou dermate goed wettelijk moeten worden verantwoord dat daarmee een gunstige uitgangspositie voor het Nederlandse bedrijfsleven verkregen kon worden.

In 1994 en 1995 onderzocht de Directie Milieu, Kwaliteit en Gezondheid (MKG) van het Ministerie van LNV de mogelijkheden om certificering in de agrofoodsector toe te passen als instrument voor overheidscontrole (24). Met als probleemstelling "Op welke wijze kan de overheid gecertificeerde zorgsystemen van bedrijven benutten in haar controlestructuur, zodat op een effectieve en efficiënte wijze invulling kan worden gegeven aan de verantwoordelijkheid van overheid voor de handhaving van wetgeving?", concludeert de studie dat eigen certificering door bedrijven geen invloed hoeft te hebben op de eindverantwoordelijkheid bij de overheid, en inderdaad de effectiviteit en de efficiency van de controlestructuur kan verbeteren.

De Nota Normalisatie en Certificatie van de MDW-werkgroep Certificering van 1996 (17) neemt de EZ-nota van 1995 als uitgangspunt en onderzoekt in hoeverre en onder welke voorwaarden normalisatie en certificering een alternatief kunnen bieden voor overheidsregulering. Net als in de EZ-nota wordt de betere werking van het marktmechanisme als doel genomen, waarbij echter het publieke belang gewaarborgd blijft.

De publicatie "Borgen en certificeren in de Landbouw en Visserij", van het Informatie- en Kenniscentrum Landbouw uit 1997 (39), in opdracht van de toenmalige LNV-directie MKG, verschaft een inventarisatie van de belangrijkste zorg- en borgsystemen die in de Nederlandse agrarische sectoren operationeel zijn. Vervolgens wordt bekeken of deze systemen inderdaad voldoen aan de voorwaarden die het Ministerie van LNV er aan wil stellen, zodat zij een rol kunnen hebben in de overheidscontrolestructuur.

In 1999 keek het Ministerie van EZ in het kader van de MDW-operatie naar ketengarantiestelsels (18). Waar certificering zich niet noodzakelijkerwijs richt op het samenspel van bedrijven in een productie-, verwerkings- en afzetketen, kunnen (private) ketengarantiestelsels als nieuw beleidsinstrument wellicht beter publieke normen borgen dan de overheid dat kan. Als casus bestudeerde de MDW-werkgroep het indertijd voorgestelde ketengarantiestelsel voor de varkenshouderij.

Het kabinet acht zich op het beleidsterrein voedsel en groen verantwoordelijk voor (o.a.): het vaststellen van de normen en de maatschappelijke randvoorwaarden waaronder het agro-foodcomplex mag opereren en het toezien op de naleving daarvan (onder andere voor voedselkwaliteit, milieu, natuur en landschap, welzijn, arbeidsomstandigheden). Ook zorgt de overheid voor het bestaan van een adequaat controle-apparaat. (Nota Voedsel en Groen) (26)

De studie naar kwaliteitszorgsystemen in agro-ketens en voedselveiligheid, van 2000, van het Expertisecentrum LNV, (5), biedt gedeeltelijk een actualisatie van de notitie van 1997, maar focust nadrukkelijk op het aspect voedselveiligheid. Verschillende van de besproken kwaliteitszorgsystemen vallen niet onder enige verantwoordelijkheid van het Ministerie van LNV.

In het rapport van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid, van 2000 (38), "Het borgen van het publieke belang", wordt niet zozeer over certificering gesproken als wel dat onderzocht wordt in welke mate publieke belangen operationeel door de private sector kunnen worden beschermd, waarbij de overheid de eindverantwoordelijkheid houdt. Certificering, als vooral bovenwettelijk en veelal privaat uitvoeringsinstrument, speelt een belangrijke rol.

In de Nota "Internationaal is de Norm" van juni 2000 (21), geeft het Ministerie van Economische Zaken een evaluatie van de bovengenoemde nota "Normen, Certificaten en Open Grenzen" van 1995. Ook hier is de insteek weer vooral economisch. Aandacht is er voor bredere toepassing van certificering en normalisatie, met nadruk op het laatste, het bevorderen van wederzijdse erkenning, het scheppen van een open markt voor keurings- en certificeringactiviteiten en het streven naar een sterke infrastructuur op het terrein van normalisatie en certificering.

Voor het Ministerie van LNV is de nu meest actuele denkrichting te vinden in de beleidsnota Voedsel en Groen van juli 2000 (27). Die schrijft o.a. dat bij de uitvoering van het beleid (het vaststellen van voorwaarden aan productie) certificering een rol kan spelen en dat de overheid zich o.a. wil richten op de controle van de controle. Het kabinet volgt in het recente rapport *Het borgen van publiek belang*; de redenering van de WRR (27), dat er sprake is van een *publiek* belang als de overheid zich de behartiging van een *maatschappelijk* belang aantrekt op grond van de overtuiging dat dit belang anders niet goed tot zijn recht komt. Met andere woorden: de overheid maakt het - omdat de maatschappij dit verlangt en dus op grond van een politieke afweging - tot doelstelling van haar beleid om dit belang te behartigen. Met de agrarische productie in de brede zin, dus inclusief verwerking, handel, logistiek en retail zijn dergelijke publieke waarden en belangen gemeoid.

2.4 Beperkingen

Het tot nu toe geschetste beeld van certificering heeft zich vooral gericht op de motieven voor, en de voordelen van, certificering. Er zijn echter ook risico's aan verbonden (17). Hier gaan de volgende paragrafen op in:

Belemmering van de marktwerking

Toepassing van certificering brengt eisen aan werkwijze en expertise met zich mee. Dit kan de markttoegang van partijen belemmeren. Dit is vooral het geval als aan gecertificeerde productie een substantiële meerwaarde wordt toegekend of indien gecertificeerde productie dominant wordt. Het kan gevolgen hebben als belangengroeperingen op deze basis een invloed gebruiken om de eigen positie te versterken.

Financiële en administratieve lasten

Ook op basis van financiële administratieve lasten kan certificering leiden tot een differentiatie tussen aanbieders. Sterkere of beter toegeruste leveranciers zijn beter in staat aan de eisen te voldoen.

Overregulering

Een overheid kan snel geneigd zijn om brede geaccepteerde regels voor certificering op te nemen in wetgeving. Dit kan ook het geval zijn bij marktpartijen die – als ze dominant worden – kunnen neigen tot overregulering.

Diffuse verdeling van bevoegdheden en verantwoordelijkheden

Als een wetgever gaat verwijzen naar private regelingen kan dit ertoe leiden dat bevoegdheden van de overheid en private partijen niet meer duidelijk te onderscheiden zijn.

Verlies van deskundigheid binnen de overheid

Waar de overheid in brede zin regelgeving door derden gaat accepteren om haar doelen te bereiken, kan dit leiden tot een verlies van deskundigheid. Dit beïnvloedt het beoordelingsvermogen van de overheid.

Risico van rechtsonzekerheid en rechtsongelijkheid

Het is denkbaar dat de rechtszekerheid van een privaat systeem minder is dan van een bestuursrechtelijk systeem. Overigens kan er ook bij een bestuursrechtelijk systeem ook rechtsonzekerheid blijven bestaan.

2.5 Welke rol neemt de overheid op zich?

Op de overheid wordt regelmatig een appèl om ordening te brengen in de veelheid van keurmerken en certificaten, in veel gevallen van de kant van niet gouvernementele organisaties. Een belangrijke reden ligt in de onduidelijkheid bij de consument ten gevolge van een veelheid van productaanduidingen en een verlies aan duidelijkheid en dientengevolge interesse bij het publiek. De overheid kan in deze slechts geleid worden door het publiek belang.

Vanuit de keuze van de overheid om een invloed te willen hebben op certificering en vanuit de verschillende keuzes voor wat betreft de intensiteit van die invloed, kan de overheid een bepaalde operationele rol kiezen. In onderstaand overzicht worden verschillende mogelijke rollen voor de overheid onderscheiden (17).

De overheid is niet betrokken bij certificering

De certificering is door de markt en voor de marktpartijen opgezet en er is geen publiek belang bij betrokken of dit publieke belang loopt geen enkel risico. Ook kan de overheid, in casu de minister, niet verantwoordelijk gehouden worden voor deze certificering. Dit is een situatie die te allen tijde kan veranderen op het moment dat de overheid (of de volksvertegenwoordiging) van mening is dat er wél een publiek belang in het geding is. Een voorbeeld kan zijn het initiatief voor de 'Milieubewuste Teelt' van met name groente en fruit. (Inmiddels afgesloten.)

De overheid is informeel/moreel verantwoordelijk voor de certificering

Hierbij heeft de overheid formeel (wetgeving, internationale verplichtingen, e.d.) gesproken geen rol in de certificering, maar kan hebben geïnitieerd en gestimuleerd dat het bedrijfsleven een verantwoordelijkheid nam. Ook kan het zijn dat het parlement de minister toch verantwoordelijk houdt. Bij deze rol is er dus wel een gevoeld publiek belang gediend bij de certificering. Een systeem dat hierbij genoemd kan worden is het Milieukeur.

Eén van de mogelijkheden is een erkenning van na te streven standaarden, die een ijkpunt kunnen vormen. Het is bijvoorbeeld een publiek belang dat consumentenmotivatie voor 'schone' producten niet door verwarring gericht wordt op producten die ondanks een keurmerk geen substantiële bijdrage leveren aan een schoon milieu. Een mogelijkheid ligt in het vaststellen wat de overheid verwacht van een milieukeurmerk. Dit geeft een ijkpunt waaraan een milieucertificaat getoetst kan worden.

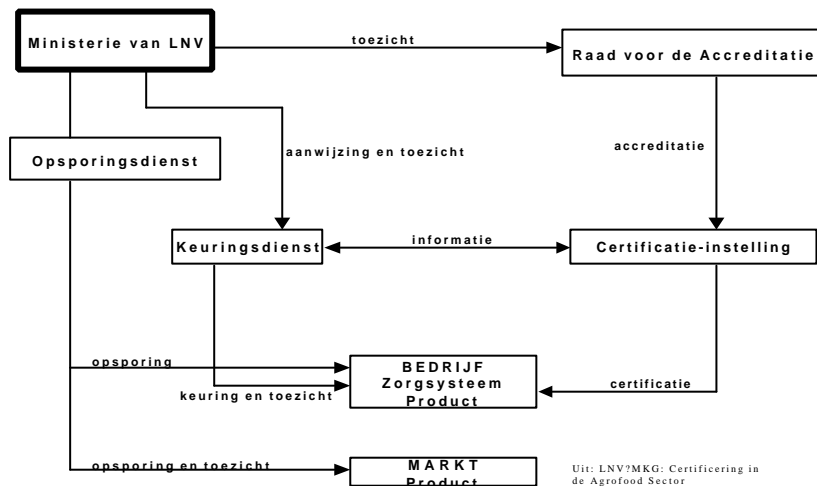
De overheid is formeel betrokken bij het certificeringssysteem

Hierbij is er een 'officieel' publiek belang gediend en is er overheidsbetrokkenheid bij de uitvoering van de certificering. De betrokkenheid kan op verschillende wijzen worden ingevuld, waarbij vaak van wetgeving gebruik wordt gemaakt om de betrokkenheid te formaliseren. De betrokkenheid bij aspecten als accreditatie wordt hier buiten beschouwing gelaten. In veel gevallen zal de overheid meer dan één rol tegelijk hebben.

In min of meer toenemende mate van betrokkenheid zijn de volgende rollen van de overheid te onderscheiden:

- overheid stelt certificering (door een derde partij) verplicht als voorwaarde voor subsidiëring of fiscale voordelen;
- overheid wijst certificerende instanties aan dan wel verleent vergunningen op basis van vastgestelde criteria, zoals accreditatie;
- overheid houdt toezicht op de certificerende instantie om daarmee de inhoud van het certificaat aan de consument/afnemer te garanderen;
- overheid verleent de certificaten (voorbeeld: bij exporten);
- overheid stelt (mede) de voorwaarden van de certificering op en legt deze vast in wetgeving;
- overheid voert de certificering zelf uit.

Het hierna volgende schematische overzicht drukt op bondige wijze de betrokkenheid van de overheid bij de verschillende schakels van een certificeringssysteem uit. Deze hebben betrekking op belangrijke consequenties of voorwaarden voor een certificeringsschema, namelijk controle, keuring en accreditatie.



Figuur 2. Directie relaties tussen overheid en certificeringsproces.

De Raad voor Accreditatie behoeft enige toelichting. Deze Raad speelt een essentiële rol in de bewaking van de kwaliteit van certificering. Een certificeringsschema wordt alleen dan door de overheid geaccepteerd wanneer deze erkend wordt door de RvA. De Nederlandse overheid hecht sterk aan de werkzaamheden van de RvA. Dit komt tot uiting door de deelname van het Ministerie van Economische Zaken in de Raad van Toezicht en het stimuleren van werkzaamheden zoals die voortvloeien uit de werkzaamheden van de MDW-werkgroep Certificering (17) en uit de EZ-nota's (19, 21), bijvoorbeeld de wederzijdse erkenning.



2.6 De standpunten van de overheid in een certificeringsproces

De hierboven besproken operationele inzet van de betrokkenheid van de overheid in certificering sluit nauw aan bij de positie die zij heeft of verkiest ten aanzien van een certificaat of certificeringsproces. Alles draait om het waargenomen, of zo gevoelde 'publieke belang', waaraan de overheid immers haar bestaansrecht ontleent. Omdat dit als het ware een ander, enigszins meer theoretisch denkkader biedt voor het denken over de specifieke rollen van de overheid, volgt eerst een kort overzicht van verschillende typen certificering (en normalisatie) vanuit de notie van publiek belang, zoals aangeduid door de Werkgroep MDW (17).

*'Als het bedrijfsleven met adequate ketencontrolesystemen de veiligheid van producten kan garanderen, zal de overheid, voorzover de EU-regelgeving dit toestaat, het toezicht richten op de gehanteerde controlesystemen. Dit betekent dat de overheid haar activiteiten beter zal richten op het controleren van de controle die door het bedrijfsleven zelf wordt uitgeoefend'.
Uit: Voedsel en Groen*

De typen geven een totaal scala aan keuzes voor de overheid, variërend van weinig interesse (weinig gevoeld publiek belang) tot nagenoeg volledige beheersing. Het moge duidelijk zijn dat de juridische implicaties in het laatste geval dan ook veel groter worden.

Type I: Geen publiek belang

Is er geen sprake van een publiek belang, dan worden normalisatie en certificering door marktpartijen geïnitieerd om bepaalde private belangen te behartigen. De overheid laat zich noch met normalisatie, noch met het verlenen van het certificaat in.

Type II: Publiek belang, maar geen wettelijke fundamentele eisen

Er zijn normen en certificaten die primair een privaat belang behartigen, maar waarbij dit private belang mede een publiek belang omvat. Het is dan niet steeds zo dat de wetgever (fundamentele) eisen vastlegt; de markt zorgt er zelf voor dat aan deze eisen wordt voldaan. De overheid kan wel, vanwege het betrokken publieke belang, besluiten de ontwikkeling van normalisatie en certificaten te stimuleren. Zo kan een stimuleringsregeling erin voorzien dat de eindgebruiker een subsidie krijgt als hij gecertificeerde apparatuur koopt.

Type III: Publiek belang, wettelijke fundamentele eisen, vrijwillige normalisatie, vrijwillige certificering

Ter behartiging van een publiek belang worden wettelijke fundamentele eisen gesteld, terwijl private normen hieraan invulling geven en vrijwillige certificaten ertoe dienen de conformiteit aan de normen aan te tonen. De overheid beperkt zich ertoe fundamentele eisen in de wet vast te leggen. De rechtssubjecten moeten aan deze fundamentele eisen voldoen, maar kunnen zelf bepalen op welke wijze zij dat doen. Zij kunnen daartoe overgaan tot normalisatie en certificering, maar verplicht is dat niet.

Mogelijk spreekt de overheid zich er wel over uit, of het certificaat op basis van de normen voldoende vertrouwen wekt, dat aan de fundamentele eisen is voldaan. In de wet kan worden vastgelegd dat een ondernemer door het bezit van het certificaat voldoet aan de wettelijke fundamentele eisen. Het nalevingtoezicht kan zich in dit geval beperken tot het nagaan of het certificaat is verleend (en uit het nemen van steekproeven om vast te stellen of dit terecht is). Consequentie van het ontbreken van een certificaat kan overigens zijn dat de ondernemer wordt geconfronteerd met intensiever overheidstoezicht.

Type IV: Publiek belang, wettelijke fundamentele eisen, vrijwillige normalisatie, verplichte certificering

Terwijl certificering bij of krachtens de wet verplicht wordt gesteld, worden de wettelijke fundamentele eisen ingevuld via vrijwillige normalisatie. Het certificaat

toont dan aan dat aan de wettelijke eisen wordt voldaan, maar bij de certificering bestaat de keuze om daarbij wel of geen private normen te hanteren.

Type V: Publiek belang, wettelijke fundamentele eisen, verplichte normen na normalisatie, vrijwillige certificering

Bij dit type worden normen die in een normalisatieproces tot stand zijn gekomen, verplicht gesteld. Zij worden dan in de algemeen verbindende voorschriften geïncorporeerd. Zo kan in de wetgeving worden verwezen naar bepaalde NEN-normen. Ook is denkbaar dat aan de tekst van de wet niet meer te zien is dat aan deze wet normalisatie vooraf is gegaan. Tenslotte ontstaat deze variant wanneer een minister de bevoegdheid krijgt private normen algemeen verbindend te verklaren. In type V heeft de certificering een vrijwillig karakter.

Type VI: Publiek belang, wettelijke fundamentele eisen, verplichte normen na normalisatie, verplichte certificering

Type VI onderscheidt zich van type V, waar zij de certificering verplicht stelt. Het publiek belang wordt gediend door wettelijke fundamentele eisen, ingevuld met verplichte normen. Zonder aan de normen te voldoen kan de producent geen certificaat krijgen, zonder certificaat kan hij niet aan de wettelijke eisen voldoen.

Type VII: Publiek belang, wettelijke fundamentele eisen, verplichte normen zonder normalisatie, vrijwillige certificering

Dit type behelst in feite de klassieke 'command-and-control'-wetgeving. De wet omschrijft zowel de fundamentele eisen als de invulling van de fundamentele eis. Er is geen normalisatietraject geweest. Een certificaat is niet verplicht, de ondernemer moet uiteraard wel kunnen aantonen dat hij aan de eisen voldoet. Daartoe kan - al dan niet gestimuleerd - een vrijwillige certificeringstructuur ontstaan.

Type VIII: Publiek belang, wettelijke fundamentele eisen, verplichte normen zonder normalisatie, verplichte certificering

Ook hier is sprake van klassieke 'command-and-control'-wetgeving. In deze variant geldt niet alleen een verplichting om een certificaat te verkrijgen, maar moet daarbij ook worden voldaan aan in de wetgeving vastgelegde normen, die niet via een normalisatieproces tot stand zijn gekomen.

3 Certificering in internationale kaders

3.1 Trends

De vraag naar certificering neemt toe. Onveiligheid en onzekerheid worden steeds minder geaccepteerd, wat leidt tot een steeds sterkere roep om garanties zowel in Nederland (eisen aan binnenlands en geïmporteerd product) als elders (eisen aan Nederlands exportproduct). Daarmee stijgt de marktwaarde van certificering, wat weer een verdere stimulans is voor de interesse in certificering.

Certificering kan zowel voor de overheid als voor particulieren een bruikbaar beleidsinstrument zijn, zoals eerdere paragrafen aangaven. Toch kleven er aan het instrument ook enige beperkingen. Door producten en productiewijzen te certificeren maak je deze producten onderscheidend van de rest van de producten. Dit kan betekenen dat voor niet-gecertificeerde producten of voor producten met 'niet equivalente' certificaten de toegang tot de markt belemmerd of zelfs onmogelijk (gemaakt) wordt (30).

Waar de overheid in relatie tot certificering gekozen heeft voor wetgeving, is dit in veel gevallen een uitvloeisel van internationale afspraken of wetgeving. In dit hoofdstuk gaan we in op de internationale aspecten van certificering: wat speelt er in de wereld, wie zijn de belangrijkste spelers en wat zijn de internationale contouren voor het gebruik van certificering als beleidsinstrument. Ook worden de internationale discussiethema's aangeroerd. Voor de leesbaarheid is gekozen om de wereld in twee blokken uiteen te laten vallen: de 'hele wereld' en de Europese Unie.

3.2 Internationaal

Op alle niveaus en fora van internationaal overleg komt certificering aan de orde. Het geven van een complete lijst is in het kader van dit project niet aan de orde. Wel is het nodig enige aandacht te geven aan WTO en Europese Unie.

WTO en Codex Alimentarius

Internationale geschillen komen aan de orde in WTO-verband. Discussies krijgen in toenemende mate een wetenschappelijk karakter door een groeiend belang van de Codex Alimentarius.

Een van de recente voorbeelden betreft de biologische Landbouw. Nadat enkele jaren geleden al in Codex-verband de eisen waren vastgesteld waaraan de biologische plantaardige productie moet voldoen, is begin juni 2001 afgesproken waaraan de dierlijke biologische productie moet voldoen. Voor de gesprekken in 2000 en 2001 tussen de EU en Japan over equivalentie van de regelgeving op het gebied van de biologische landbouw zijn deze Codex-afspraken uitgangspunt van de onderhandelingen geweest.



WTO en SPS-overeenkomst

De overeenkomst voor Sanitaire en Fytosanitaire maatregelen (SPS-overeenkomst) uit de Uruguay-ronde van de WTO beoogt een hoog niveau van bescherming van de voedselveiligheid en bescherming tegen de insleep van gevaarlijke ziekten en plagen

van plant en dier, zonder dat deze maatregelen worden gehanteerd als oneigenlijke bescherming tegen buitenlandse concurrentie. Claims tegen toepassing van de SPS-overeenkomst (100 tot 200 per jaar) blijken weinig kans van slagen te hebben. Claims op het gebied van voedselveiligheid en productiemethode vallen onder Technical Barriers to Trade (TBT-overeenkomst) (27, 20). Ook hier is het uitgangspunt dat deze claims niet tot handelsbarrière verworden. Dit is een gebied waar handelsdisputen uitgevochten worden. Voor beide overeenkomsten is het merendeel (20 tot 45 procent) van de klachten in de laatste vijf jaar afkomstig uit lage-inkomenslanden. In verhouding tot hun aandeel in de wereldhandel komen er relatief veel klachten uit de lage inkomens landen.

WTO en 'consumer concerns'

'Consumer concerns' zijn zorgen die bij (groepen van) consumenten leven over de kwaliteit, c.q. bepaalde eigenschappen, van producten dan wel over de manier waarop die producten tot stand komen. De 'consumer concerns' spelen een steeds grotere rol in het debat over het multilaterale handelsstelsel en over verdere liberalisatie van handel en investeringen. Zij verdienen aandacht, enerzijds vanwege hun intrinsieke belang, anderzijds omdat onvoldoende aandacht het multilaterale handelsstelsel kan ondermijnen (20).

De term 'consumer concerns' is een zeer elastisch verzamelbegrip, waarbij van land tot land aanmerkelijke verschillen kunnen optreden. Dit begrip is daarom als zodanig niet geschikt om in WTO-verdragen te worden opgenomen als criterium voor het al dan niet mogen nemen van handelsmaatregelen. Een dergelijk 'elastisch' criterium, dat ieder land het zo kan invullen als het zelf wil, doet immers ernstig afbreuk aan de internationale rechtsorde en is een bron van conflicten. Om een rol in de handelspolitiek te kunnen spelen moeten de verschillende 'consumer concerns' dan ook eerst worden verbijzonderd tot specifieke doelstellingen. Om die doelstellingen te bereiken moeten dan normen worden vastgesteld, die zo objectief en toetsbaar mogelijk dienen te zijn. Bij deze discussie verdient de kwetsbare positie van ontwikkelingslanden, met name die van de minst ontwikkelde landen bijzondere aandacht. Immers, veel zorgen richten zich op de kwaliteit/veiligheid van hun producten of op de wijze waarop die producten worden vervaardigd (20).

ISO

Op het niveau van de International Standards Organisation worden afspraken gemaakt over normalisatie, inclusief de normalisatie van systemen voor de certificering van producten en van productiesystemen, bijvoorbeeld ISO Guide 65 (identiek aan Europese Norm 45011). Deze normen worden vervolgens gehanteerd in het vaststellen aan welke eisen organisaties moeten voldoen om door een Raad voor Accreditatie te worden geaccrediteerd.



Daarnaast staat ISO voor een systematiek van een welomschreven productiewijze. Deze systematiek is onderwerp van certificering.

HACCP

In de recent uitgebrachte nota 'Veilig voedsel in een veranderende omgeving' (6) geeft het kabinet (en daarmee VVA) gestalte aan de ambities ten aanzien van de certificering op het gebied van de voedselveiligheid. Deze ambities liggen met name op stimuleren van de primaire sector aan het voldoen aan HACCP (Hazard Analysis Critical Control Points). Dit stimuleren vindt op verschillende manieren plaats, via het aantrekkelijker maken van onderzoek via subsidies en via de supermarkten, die HACCP-certificering zouden moeten vragen van hun toeleveranciers. In de Warenwet wordt het wettelijke kader geschetst. Bedrijven (niet: primaire bedrijven) dienen volgens de procedures van de HACCP te werken, certificering hiervan is niet verplicht.

IFOAM, FSC, MSC (woordenlijst)

In de biologische landbouw (IFOAM), de bosbouw (FSC) en in de visserij (MSC, in opbouw) zijn er internationale organisaties gericht op de ontwikkeling van duurzame systemen. Deze organisaties ontwikkelen standaarden voor hun werkgebieden en

certificeringssystemen voor hun werkterrein. Zij zijn vaak zeer actieve lobbyisten bij internationale fora.

BRC

De Britse supermarkten hebben de kwaliteitseisen die zij stellen aan hun toeleveranciers neergelegd in de British Retail Consortium Standards (BRC). De BRC speelt een vooraanstaande rol in internationale initiatieven om een standaard te ontwikkelen.



CIES / Global Initiative

De BRC Standard heeft retailers geïnspireerd tot initiatieven tot wereldwijde normen voor toeleveranciers van voedselproducten. Concurrentie tussen systemen zal er naar verwachting toe leiden dat er geen systeem wordt geadopteerd, maar dat er afgesproken wordt waaraan een systeem moet voldoen.

3.3 De Europese Unie

Zeer veel verplichte certificering in de agrofoodsector in Nederland heeft zijn basis in de Europese regelgeving. Voorbeelden, die in hoofdstuk 5 meer uitgebreid ter sprake zullen komen zijn:

- ?? biologische landbouw;
- ?? fytosanitaire certificaten;
- ?? HACCP;
- ?? kwaliteit van zaaizaad en pootgoed;
- ?? bepaalde vormen van de veehouderij (scharrelkippen c.s.).

Import van goederen en diensten

Wat geldt voor de export van goederen geldt – met omgekeerde rollen - ook voor de import van goederen. Nu is het eminente belang van de exporterende partij (bedrijf of land) aanspraak te kunnen maken op internationaal bindende afspraken. Certificering kan de markttoegang belemmeren. Beschuldigingen van protectionisme zijn snel gemaakt, ook wanneer het om zaken gaat die te maken hebben met veterinaire en fytosanitaire bepalingen. Om dit tegen te gaan zijn er EU-kaders, nationale en internationale mededingingsautoriteiten, een groeiend aantal internationale organisaties, die normen ontwikkelen, en WTO-kaders, waar disputen aan de orde kunnen komen.

Europese erkenning, equivalentie

In Europees verband hebben normalisatie en certificering het afgelopen decennium een grote vlucht. Het vrij verkeer van goederen en diensten binnen de Europese Unie vergt harmonisatie en/of wederzijdse erkenning van wettelijke en administratieve eisen die de lidstaten aan producten stellen ten behoeve van veiligheid, gezondheid en milieu. Men trachtte deze harmonisatie te bewerkstelligen door middel van gedetailleerde richtlijnen. Dit bleek echter niet vruchtbaar, onder meer vanwege lange besluitvormingsprocedures. In 1985 werd met de zogenaamde 'Nieuwe Aanpak' een andere benadering gekozen: richtlijnen bevatten slechts essentiële (prestatie-) eisen, en voort een nadere invulling van deze eisen verwijzen de richtlijnen naar normen. In opdracht van de Europese Commissie stellen Europese normalisatie-instellingen deze normen op. In de meeste gevallen worden de normen, na toetsing door de Europese Commissie, in het officiële publicatieblad van de EG vermeld. De producent die volgens deze normen produceert, mag ervan uitgaan dat het product voldoet aan de in de richtlijnen gestelde eisen.(17)

Certificering heeft een impuls gekregen door de Nieuwe Aanpak van de EU. In de EG-richtlijnen is een belangrijke taak weggelegd voor certificerende instellingen, voor zover de fabrikanten zelf niet een verklaring mogen afgeven dat het product aan de eisen uit de richtlijn voldoet. In dat geval gaat een certificerende instelling na of het product voldoet aan de eisen en de instelling geeft vervolgens een certificaat af (13).

CE-Markering

CE-markering is een merkteken dat ondernemers dienen aan te brengen op producten die vallen onder de zogenaamde Nieuwe aanpak Richtlijnen. Met het teken geeft de fabrikant of de importeur (bij invoer van buiten de Europese Unie) aan dat het product voldoet aan de essentiële eisen op het gebied van veiligheid, gezondheid en milieu uit de betreffende richtlijn(en). Is voor een productgroep een dergelijke richtlijn vastgesteld, dan moeten alle betreffende producten die in de Europese Economische Ruimte (EER) op de markt worden gebracht aan de bepalingen daarvan voldoen. Alle producten met CE-markering die dus voldoen aan de betreffende richtlijn(en) hebben vrij toegang tot de gehele markt binnen de EER. Nationale overheden mogen geen aanvullende eisen stellen, althans niet voor die gebieden die door de Europese regelgeving worden gedekt. Anderzijds mogen producten die niet voldoen aan de eisen en geen CE-markering hebben niet binnen de EER in de handel worden gebracht. Elke richtlijn geeft nadere informatie over de methode voor keuringen. Daarvoor wordt een aantal modules gehanteerd, variërend van uitsluitend de eigen verklaring tot een verplichte stukskeuring door een aangewezen keuringsinstelling (23).

De productgroep bestaat uit Speelgoed, gastoestellen en (elektrische) apparaten. Controles worden uitgevoerd door overheidsinstellingen. In Nederland is dat onder andere de Keuringsdienst van Waren.

De Europese wetgeving ten aanzien van keurmerken verschilt van de Nederlandse. Er is namelijk niet in alle gevallen sprake van een onafhankelijke partij. In veel gevallen brengt de producent het teken zelf aan op zijn producten, zonder onafhankelijk onderzoek (2). Deze regelgeving is dominant voor de productgroepen waar hij op van toepassing is. Er zijn geen CE-keurmerken voor de voedingsmiddelensector.

Eurep-Gap

De organisatie van Europese supermarkten heeft zelf vorm willen geven aan eisen voor 'goede landbouwpraktijk' (Good Agricultural Practice) en heeft het Eurep-Gap certificaat ontwikkeld, dat door geaccrediteerde certificerende instellingen wordt verstrekt aan productiebedrijven in de primaire sector (7).

The logo for EUREPGAP, consisting of the words "EUREPGAP" in a bold, green, sans-serif font.

Binnen het certificaat is aandacht voor zowel eisen op het gebied van voedselveiligheid, alsook voor maatschappelijke eisen. EUREP-GAP conformeert zich aan de nationale wetgeving van de producerende landen. Het gevolg hiervan is dat supermarkten goederen kunnen importeren die (naar Nederlandse maatstaven) op dieronvriendelijke en milieuvervuilende wijze zijn geproduceerd, wanneer de wettelijke eisen in het producerende land van minder hoog niveau zijn dan de Nederlandse.

3.4 Grensoverschrijdende discussiethema's

De eerder genoemde potentiële nadelen van certificering hebben hun equivalent op het internationale vlak. Met name de belemmering van de marktwerking, de kosten en de administratieve lasten kunnen aangemerkt worden als handelsbarrières en vormen daarom een onderdeel van de GATT-onderhandelingen.

Enkele van de meest in het oog springende internationale discussiethema's hebben betrekking op eisen die importerende landen aan producten of productiesystemen, óf aan diensten op het gebied van certificering en accreditatie, stellen, waarbij de exporterende landen deze eisen soms als onterechte belemmeringen betitelen.

Equivalentie

Equivalentie tussen certificeringssystemen is een frequent discussieonderwerp vooral in internationaal verband. De Codex Alimentarius definieert equivalentie als "het vermogen van verschillende inspectie- en certificeringssystemen om dezelfde doelen te bereiken". De discussie over equivalentie wordt het hardst gevoerd in verband met de equivalentie van systeemcertificering. Productcertificering daarentegen is zo'n

probleem niet omdat meestal aan het product zelf gemeten kan worden of het aan de gestelde eisen voldoet.

Binnen de Europese Unie bestaat CE-markering, een vorm van equivalentie voor de Europese binnenmarkt. Voor andere landen is er nog niets geregeld.

Monopolie van certificeringsinstellingen

Al eerder is aangegeven dat in kader van de initiatieven van het Ministerie van EZ (16) ook is gekeken naar mogelijke problemen bij de export van de Nederlandse kundigheid op het gebied van certificering.

Regelmatig komt in gesprekken met buitenlandse contacten onvrede naar voren over bepaalde beperkingen aan het Nederlandse systeem van 'aanwijzingen' in de Landbouwkwaliteitswet. Met name gaat het over de door bij wet ingestelde monopoliepositie van Bepaalde Zelfstandige Bestuursorganen (ZBO), bijvoorbeeld waar het gaat om de controle en certificering van de biologische productiewijze. Nederland is niet het enige land waar een dergelijk monopolie geldt: ook in Zweden, Denemarken en Finland wordt de controle op de biologische productiewijze slechts door één certificeerder uitgevoerd.

Monopolie van de Raad van Accreditatie bij accreditatie van controlerende en certificerende instellingen in de biologische landbouw

Als het gaat om de borging van de werkzaamheden van de Raad van Accreditatie hebben de RvA en haar Europese zusterinstellingen binnen hun samenwerkingsverband, de European Co-operation for Accreditation, (EA), afspraken gemaakt om op gezette tijden elkaars werkzaamheden en kwaliteit te controleren met zogenaamde 'peer reviews'. Deze afspraken zijn neergelegd in officiële overeenkomsten, multilateral agreements (MLA's). In principe is van de EA slechts één nationale instelling voor accreditatie per land lid.

Op het gebied van de biologische landbouw bestaat echter een internationale accrediterende instelling, de International Organic Accreditation Service, (IOAS), onder auspiciën van de International Federation of Organic Agricultural Movements, (IFOAM). De accreditatie van certificerende instellingen in derde landen door IOAS wordt door sommige Europese lidstaten wel geaccepteerd als equivalent met wat er binnen de EU geldt, en door andere lidstaten niet, met als voor hen belangrijk argument dat er geen mogelijkheid bestaat voor wederzijdse controle.

Een oplossing, namelijk dat IOAS lid wordt van EA, wordt door deze organisatie niet geaccepteerd omdat voor bijvoorbeeld Nederland, de RvA reeds lid is.

Sterke en zwakke handelspartners

Bij de tegenstellingen tussen de EU en Japan, de VS, Canada of andere ontwikkelde landen is er sprake van partijen met min of meer vergelijkbare kracht (countervailing power) en potentieel. Bij potentieel is hier inbegrepen de institutionele infrastructuur, die nodig is om certificering op een betrouwbare manier vorm te geven. Dat wil niet zeggen dat er eenvoudig overeenstemming is te bereiken over eisen die de wederzijdse markten stellen. Uitgangspunten en principes kunnen verschillen, maar aan beide zijden liggen er mogelijkheden om inhoud te geven aan een vergelijk.

Met name zwakkere landen worden geconfronteerd met kosten en eisen die barrières vormen op hun internationale handelsmogelijkheden. De opbouw van een voldoende geoutilleerde service kan een financieel en organisatorisch knelpunt zijn. De accreditatie van de betrokken organisaties roept vragen op.

4 Nederlandse ministeries buiten LNV

4.1 Kabinetsstandpunt

'Bij het bepalen van de keuze voor een mogelijkheid van overheidsinterventie om een doelstelling te bereiken wordt zoveel mogelijk aangesloten bij het zelfregulerend vermogen in de betrokken sector of sectoren': Artikel 8 van de Aanwijzing voor regelgeving, Ministerie van Justitie.

Direct overheidsingrijpen is slechts op zijn plaats, indien van het zelfregulerend vermogen van de maatschappij - ook versterkt met ondersteunende overheidsmaatregelen - niet voldoende resultaten te verwachten zijn. Indien het zelfregulerend vermogen van de maatschappij tekortschiet om een publieke doelstelling te bereiken, dient te worden gezien of dit vermogen door overheidsmaatregelen kan worden versterkt.

Ook wanneer overheidsinterventie noodzakelijk is, kan aangesloten worden bij het zelfregulerende vermogen door gebruik te maken van normalisatie en certificering. Bij of krachtens de wet kan bijvoorbeeld worden bepaald dat door het naleven van normalisatienormen of het bezit van een certificaat aan wettelijke eisen wordt voldaan of dat het wettelijk vermoeden ontstaat daaraan te voldoen. Er moet wel op worden toegezien dat de mededinging niet onnodig wordt verstoord en dat voorkomen wordt dat de burger of het bedrijfsleven wordt geconfronteerd met dubbele uitvoeringslasten tengevolge van het naast elkaar gelden van publieke en private normen.

4.2 Coördinatie

Het ministerie van Economische Zaken is de trekker van de Interdepartementale Commissie voor Normalisatie en Certificatie (ICN) (14) die bij Kabinetsbesluit is ingesteld en waarin alle ministeries vaste en plaatsvervangende vertegenwoordigers hebben benoemd.

Interdepartementale Commissie voor Normalisatie en Certificatie

De interdepartementale Commissie voor Normalisatie en Certificatie (ICN) heeft als taak:

- a. adviseren van de Minister van Economische Zaken dan wel de ministeries die het aangaat, over het overheidsbeleid inzake normalisatie, certificatie en accreditatie zowel op nationaal als op internationaal niveau;
- b. voorbereiden van dit beleid via onderlinge afstemming tussen de betrokken ministeries, ontwikkeling van algemene richtlijnen en bevordering van uitvoering van het beleid;
- c. bevorderen van een gecoördineerd interdepartementaal beleid ten aanzien van de relatie tussen regelgeving enerzijds en normalisatie, certificatie en accreditatie anderzijds;
- d. bevorderen van onderlinge afstemming van EG-regelgeving, die is gericht op een algemene verwijzing naar normen;
- e. bevorderen van onderlinge afstemming tussen de verschillende ministeries over de bestuurlijke en financiële betrokkenheid bij de instellingen en organisaties op het gebied van normalisatie, certificatie en accreditatie.

Namens het Ministerie van LNV heeft de Directie VVA zitting in de ICN met een vertegenwoordiger van de Directie Juridische Zaken als plaatsvervanger.

4.3 Andere ministeries

Ontwikkelingen bij de verschillende ministeries worden in het ICN besproken. De toepassingen van certificering zijn zeer divers en er bestaan geen systematische overzichten daarvan. Een overzicht van de inzet op het gebied van certificering door de verschillende ministeries was voor de voorliggende studie helaas niet te maken.

5 Initiatieven op LNV-beleidsterrein

Dit hoofdstuk geeft een inventarisatie van de bekendste certificeringsschema's en keurmerken die bestaan op het beleidsterrein van LNV. De presentatie van de inventarisatie is in eerste instantie per eerstverantwoordelijke beleidsdirectie, waarmee mogelijke verschillen tussen de beleidsvelden het meest helder worden. In de presentatie worden certificeringsschema's ondergebracht met een publiek belang of een zo ervaren belang. In een eerder hoofdstuk is aangegeven welke rol de overheid heeft of kan innemen. Waar mogelijk is bij de verschillende certificeringsschema's die rol aangegeven.

Voor de beleidsterreinen van het Ministerie van LNV zijn verschillende soorten certificering en keurmerken van belang. Te onderscheiden zijn (24):

- productcertificaten die bepaalde producteigenschappen garanderen zoals Scharrelvleeskeurmerk (ISC), SKV-kalfsvlees, melkpoeder-, kaas- en botercertificaten;
- procescertificaten die garanties over processen of werkwijzen geven zoals IKB Varken of IKB Vleeskuikens, kaasindustrie (zoals de afwezigheid van *Listeria monocytogenes* in kaas);
- systeemcertificaten (NEN-EN-ISO-9000 certificaten) die de kwaliteitssystemen beoordelen op grond van de van toepassing zijnde ISO-norm.

In enkele tekstkaders staan ter illustratie enkele buitenlandse initiatieven. Dit is vooral bedoeld voor het scheppen van een referentiekader, zonder dat hier sprake is van een uitputtend of zelfs maar meest relevant overzicht.

5.1 Publiek of privaat

In de agrofoodsector is het vaak slecht mogelijk om publieke en private initiatieven volledig los van elkaar te zien. De plaats waar de twee het meest duidelijk in elkaar overlopen is bij de Publiekrechtelijke Bedrijfsorganen, zoals de Productschappen, die als Zelfstandig Bestuursorgaan regelgeving ontwerpen met bindende kracht voor de gehele bedrijfstak en veelal in zeer nauwe samenwerking met die bedrijfstak. Dit geldt ook voor bepaalde certificeringen. Een belangrijk deel van deze Productschapverordeningen betreft weer publieke regelgeving die door LNV aan de productschappen is gedelegeerd. In dit geval zijn de voorbeelden benoemd bij de eerstverantwoordelijke beleidsdirectie.

Ook voor de eigen, privaatrechtelijke, initiatieven van de Productschappen, ligt directe of indirecte coördinatie met overheidsdiensten ten behoeve van vergroting van de efficiëntie van bijvoorbeeld controles of rapportages vaak voor de hand. Verder in dit hoofdstuk worden enkele initiatieven genoemd die in deze categorieën vallen.

Als laatste categorie worden enkele initiatieven genoemd die geheel voor rekening zijn van de sector. Zij zijn om meerdere redenen interessant. Meer en meer wordt aangesloten bij de systematiek van een 'erkende' certificering op basis van accreditatie. Ook wordt meer en meer afstemming gezocht met systemen die aan de 'onderkant' of aan de 'bovenkant' aansluiten, of deze nu privaat- dan wel publiekrechtelijk zijn. (vergelijk de aansluiting tussen MBT en Milieukeur en Biologische Landbouw).

5.2 Directie Landbouw

Binnen de Directie Landbouw is certificering een onderwerp dat op veel plaatsen speelt. DL is de beleidsverantwoordelijke directie voor de uitvoering van een aantal internationale afspraken op het gebied van certificering. In sommige gevallen wordt gecoördineerd met andere directies of met Productschappen wanneer daar de uitvoering van specifieke afspraken is ondergebracht.

Daarnaast kiest DL voor het instrument certificering bij de realisatie van belangrijke delen van het landbouwbeleid. Het meest duidelijke voorbeeld is het nieuwe gewasbeschermingsbeleid.

5.2.1 De biologische productiemethode

De productiemethode en etiketeisen zijn vastgelegd voor de primaire productie, de verwerkende industrie en de handel. Gecertificeerde producten mogen het privaatrechtelijke Eko-keurmerk voeren. De organisatie Skal is aangewezen door de overheid als enige certificerende en controlerende instantie.



Biologische Landbouw wordt beschouwd als voorbeeld van een duurzame productiewijze. Duurzame bodemvruchtbaarheid, welzijn van dieren en een minimaal gebruik van bestrijdingsmiddelen staan hierbij voorop.

Rol van LNV

LNV heeft mede de Europese regels vastgelegd voor de productiemethode en etiketeisen. Uit die regels vloeien voor LNV verschillende rollen voort.

- als wetgever: verdere vaststelling van de Europese regels;
- LNV interpreteert de regelgeving voor Nederland;
- LNV heeft een vergaande verantwoordelijkheid en bevoegdheid voor toezicht op Skal.

Tegelijkertijd gebruikt LNV het certificaat in andere beleidstrajecten:

- LNV hanteert certificering bij het vaststellen van subsidietoewijzing en bij het formuleren van andere regelgeving op het gebied van o.a. milieubescherming (zoals de teeltvrije zones in de AMvB Open Teelten van de WVO).

Wet- en Regelgeving

De Europese Verordening 2092/91/EEG, voor de kwalificatie en bescherming van het predikaat 'biologisch'. Deze Verordening is in Nederland geïncorporeerd in het Landbouwkwaliteitsbesluit.

In de Codex Alimentarius waren sinds 1998 regels opgenomen voor de biologische plantaardige productie. Onlangs, begin juli 2001, zijn daar regels voor de biologische dierlijke productie aan toegevoegd.

Overige opmerkingen:

Certificeringseisen geformuleerd door de sector zelf, door de International Federation of Organic Agricultural Movements (IFOAM) spelen regelmatig een rol in internationale discussies, evenals de accreditatie door IFOAM van certificerende instellingen.

5.2.2 Plantenziekten en kwaliteit van zaai- en pootgoed

Op fyto-sanitair gebied bestaan o.a. plantenpaspoort en fyto-sanitaire exportcertificaten. Op het gebied van de kwaliteit van zaai- en pootgoed bestaan verschillende certificeringsstelsels waarin de wettelijke eisen zijn uitgewerkt.

Rol LNV

De rol van het Ministerie van LNV vloeit direct voort uit de internationale en nationale regelgeving op dit gebied en betreft o.a.

- ontwerpen van wet- en regelgeving in Europees en nationaal verband;
- (laten) uitvoeren van die regelgeving;
- controle en handhaving (AID);
- certificering;
- aansturing van de Keuringsdiensten.

Vooral de Plantenziektenkundige Dienst heeft wat betreft uitvoering en controle een coördinerende rol. De PD is verantwoordelijk voor de afgifte van het plantenpaspoort en van fytosanitaire exportcertificaten. Over de uitvoering van de controle zijn afspraken gemaakt met de Nederlandse Algemene Keuringsdienst (NAK), de Nederlandse Algemene Kwaliteitsdienst Tuinbouw (NAK Tuinbouw), de Bloembollenkeuringsdienst (BKD) en het Kwaliteitscontrolebureau (KCB). Deze keuringsdiensten voeren ook de bestaande certificeringen uit.

Wettelijk Kader

De Nederlandse regelgeving en de rol van de overheid is volledig ingebed in internationale afspraken en Europese Verordeningen en Richtlijnen, die in Nederland vooral in de Plantenziektenwet zijn neergelegd. Verder is van belang de SPS-overeenkomst ('Agreement on Sanitary and Phytosanitary Measures') in het kader van de WTO, waarin afspraken zijn gemaakt over het oneigenlijk hanteren van fytosanitaire en sanitaire argumenten bij het tegenhouden van importen.

5.2.3 Gewasbeschermingsbeleid tot 2010

Het gewasbeschermingsbeleid, neergelegd in de nota "Zicht op Gezonde Teelt" is sterk gericht op geïntegreerde gewasbescherming op gecertificeerde bedrijven. De certificering is gericht op het toepassen van 'geïntegreerde gewasbescherming'. Naast het verankeren van deze teeltmethode is ook het terugdringen van de negatieve effecten van de toepassing van chemische gewasbeschermingsmiddelen een belangrijke doelstelling. Er worden voorwaarden geformuleerd voor twee pakketten van eisen: een 'basispakket' en een 'pluspakket'. Bedrijven zijn niet verplicht zich te certificeren, maar alleen gecertificeerde bedrijven kunnen van bepaalde voordelen genieten, dan wel mogelijk ontzien worden bij toepassing van bepaalde heffingen.

Rol van LNV

Het Ministerie van LNV stelt het kader voor geïntegreerde gewasbescherming, voor zowel een basisoniveau als een plusniveau. Het kader omvat voorwaarden en aanbevelingen voor een College van Deskundigen betreffende geïntegreerde gewasbescherming, bescherming van het milieu, arbeidsbescherming, voedselveiligheid en wet- en regelgeving. Het bedrijfsleven kan binnen dit kader certificering m.b.t. gewasbescherming verder ontwikkelen. LNV zal zo mogelijk rechtsgevolgen aan het certificaat gaan verbinden, zoals financiële stimulering en het toestaan van gebruik van gewasbeschermingsmiddelen.

Wettelijk Kader

Aanpassingen in Bestrijdingsmiddelenwet, de Plantenziektenwet en de Zaaizaad- en Pootgoedwet zijn voorzien. Deze wetgeving is reeds in overeenstemming met relevante Europese regelgeving.

5.2.4 Stimulans duurzame landbouw, Groen Label stallen

De gedachten over een verdere stimulering van een duurzame landbouwproductie is de afgelopen jaren verder door het Ministeries van LNV, in coördinatie met het Ministerie van VROM, uitgewerkt in een certificeringssysteem dat de basis is voor overheidsondersteuning, met name op fiscaal gebied.

Het SDL-certificaat wordt aan een landbouwbedrijf verleend indien het aan een totaalpakket van wettelijke en bovenwettelijke eisen voldoet die zijn vastgesteld in een certificeringsschema Stimulans Duurzame Landbouw, ten behoeve van één of meer productiesectoren van landbouw en waarvan de eisen zijn gepubliceerd in een Mededeling van het Ministerie van LNV. Bedrijven worden door geaccrediteerde certificerende instellingen getoetst of zij aan de eisen voldoen.

Vooralsnog bestaat er alleen een certificeringsschema voor de sector fruitteelt. Voor andere sectoren zijn soortgelijke schema's in voorbereiding.

Als gevolg van de invoering van de regeling Stimulans Duurzame Landbouw en de voorgenomen inwerkingtreding van de AMvB-huisvesting per 1 januari 2002 wordt het instrument Groen Label-stallen in december 2001 afgebouwd. In overleg met het agrarisch bedrijfsleven wordt thans bezien op welke wijze het in 1993 afgesloten Convenant Groen Label kan worden beëindigd. Zodra de formele besluitvorming hierover is afgerond zal dit onmiddellijk aan de gemeenten en het agrarisch bedrijfsleven officieel bekend worden gemaakt. (28)



In de Verenigde Staten bestaat een particulier initiatief voor certificering van dierenwelzijn, dat zich richt op dieren in laboratoria en landbouwproefstations. Verschillende overheden zouden inmiddels de subsidiëring van dergelijke instellingen afhankelijk stellen van het hebben van het AAALAC-certificaat, of accreditatie, zoals AAALAC het zelf noemt:

What is AAALAC?

AAALAC is a private nonprofit organization that promotes the humane treatment of animals in science through a voluntary accreditation program. AAALAC stands for the "Association for Assessment and Accreditation of Laboratory Animal Care." More than 630 companies, universities, hospitals, government agencies and other research institutions have earned AAALAC accreditation, demonstrating their commitment to responsible animal care and use. These institutions volunteer to participate in AAALAC's program, in addition to complying with the local, state and federal laws that regulate animal research. (1)



American Humane Association start programma "Free Farmed Certification Program"

Met het programma "Free Farmed Certification Program" introduceert de "American Humane Association" (AHA) een nieuw keurmerk, dat beoogt het welzijn van vee aanzienlijk te verbeteren. Met het "Free Farmed label" krijgen consumenten de verzekering dat de zuivel- en vleesproducten die ze kopen, voldoen aan door AHA vastgestelde welzijnsnormen. Een speciaal daarvoor ingesteld orgaan, "Farm Animal Services", moet toezien op inspectie, certificering en naleving van de regels door participerende producenten. De USDA zal op zijn beurt het inspectieproces van FAS in de gaten houden. September 2000.

<http://www.freefarmed.org/>

Rol van LNV

SDL is een van de meest duidelijke voorbeelden waarbij door LNV als beleidsinstrument voor certificering is gekozen. Fiscale bevoordeling van duurzaam ondernemen kan alleen worden gerealiseerd als objectief vastgesteld wordt op welke bedrijven dat gebeurt. Daarvoor werd SDL in het leven geroepen. LNV stelt in overleg met of op voordracht van het bedrijfsleven de inhoudelijk-technische eisen vast in de certificeringsschema's en stelt de fiscale bevoordelingen vast, afhankelijk van de mogelijkheden binnen de Europese beperkingen.

Wettelijk kader

De Stimulans Duurzame Landbouw sluit vooral aan bij de fiscale wetgeving: Wet Inkomstenbelasting 2001, Milieulijst Willekeurige Afschrijving Milieu-investeringen 2001, en de Milieulijst Milieu-investeringsaftrek 2001. Volgens de huidige aanwijzingen moet elk schema aan de EU worden voorgelegd.

5.2.5 Groen Label Kas

Sinds 1998 kunnen kassen die aan de eisen voor Groen Label Kas voldoen in aanmerking komen voor de regeling Groenprojecten. Dit is een gezamenlijke regeling van de ministeries van Volkshuisvesting Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (VROM) en Landbouw Natuurbeheer en Visserij (LNV). Sinds november 1999 heeft Stichting Milieukeur het beheer van het certificeringsschema Groen Label Kas overgenomen van het Ministerie van VROM. Voor Groen Label Kas is een apart College van Deskundigen actief, waarin de verschillende betrokken organisaties en overheden vertegenwoordigd zijn. Dit College wordt voorgezeten door een onafhankelijke voorzitter. De eisen die voor Groen Label Kas zijn gesteld hebben betrekking op energiebesparing, nutriëntenbeheersing, waterbesparing en gewasbescherming. Er is onderscheid aangebracht in eisen voor 'zware stookteelt' en 'lichte stook- of heteelten'. Voor alle teelten gelden basiseisen. Naast de basiseisen gelden voor elke teelt een verplicht aantal punten die te behalen zijn door het nemen van bepaalde maatregelen. De eisen voor Groen Label Kas zijn in 1998 ingesteld en eind 1999 herzien. Het bestaande

certificeringsschema is geldig tot 1 juli 2001.

Naast de regeling Groenprojecten zijn ook een aantal andere fiscale regelingen gekoppeld aan het Groen Label Kas certificeringssysteem. Het gaat om de VAMIL-regeling (fiscale stimuleringsregeling voor milieu- en energie-investeringen), EIA

(Energie Investeringsaftrek), MIA (Milieu Investeringsaftrek) en in 2000 ook de RSG (Regeling Structuurverbetering Glastuinbouw). Ondanks een aantal onduidelijkheden halverwege 2000 ten aanzien van de voordelen van groen beleggen in het nieuwe belastingsstelsel, waardoor de regeling Groen beleggen enige tijd belemmerd werd, heeft een groot aantal tuinders dit jaar een Groenverklaring ontvangen. Totaal hebben 55 telers in 2000 een groenverklaring ontvangen. Het totaal aangevraagd projectvermogen voor de regeling Groenprojecten komt daarmee op 279 miljoen gulden in het jaar 2000. (35)

Rol van LNV

- LNV praat mee over de specifieke eisen waaraan de groen label kas moet voldoen;
- samen met VROM worden de fiscale voordelen vastgesteld.

Wettelijk kader

Belastingwetgeving.

5.2.6 Kwaliteitsvoorschriften voor tuinbouwproducten

De eisen waaraan een groot aantal tuinbouwproducten moet voldoen zijn zeer exact omschreven in verordeningen van het Productschap Tuinbouw. Hier is geen sprake van certificering.

Rol van LNV

- wetgever via de verplichte overname in Nederlandse wetgeving van Europese Verordeningen;
- controle op publieke taken van de productschappen.

Wettelijk kader

De eisen waaraan de tuinbouwproducten moeten voldoen zijn tot in detail Europees vastgelegd in Verordeningen en op hun beurt ondergebracht in verordeningen van het Productschap.

5.2.7 Dierenwelzijn: scharrelvarkens

De scharrelvarkenshouderij in Nederland is gestart in het midden van de jaren tachtig als welzijnsverbeterend alternatief voor de gangbare varkenshouderij. Scharrelvarkenshouderij kenmerkt zich door de grotere ligruimte en de uitloop die verstrekt wordt, minder gebruik van roosters, een ruime voorziening van stro, continu daglicht in de stallen, speciaal voer, vrij van antibiotica, met lage concentraties aan sporenelementen en vrij van diervoer, een hogere speenleeftijd van gemiddeld 38 dagen, zeugen mogen alleen op beperkte, specifieke momenten gefixeerd worden. Staarten en tanden knippen is niet toegestaan.

Naast de IKB-voorwaarden gelden een aantal bovenwettelijke welzijns- en milieueisen. Er worden ook extra beperkingen opgelegd aan de samenstelling van het voer.

De PVV-Regeling Scharrelvarkens gaat uit van een aantal doelstellingen die het houderijsysteem vriendelijk maken voor mens, dier en milieu.

Rol van LNV

Stimulerend. Scharrelvarkens kunnen per 1 januari 2002 worden uitgezonderd voor de Algemene Maatregel van Bestuur, aangaande de huisvesting en de ammoniak uitstoot.

Wettelijk kader

Geen.

5.2.8 Dierenwelzijn: scharrelkippen

De eisen waaraan een houderijsysteem moet voldoen alvorens het predikaat scharrelhouderij wordt verleend zijn Europees vastgelegd. Net als bij de scharrelvarkenshouderij is de insteek dierenwelzijn.

Wettelijk kader

Binnen een productschapverordening zijn deze regels vastgelegd. In ontwikkeling zijn nieuwe Europese regels.

Vanaf 1 januari 2002 zullen ook volière-eieren aan dezelfde algemene eisen voldoen.

Rol van LNV

- wetgever via de verplichte overname in Nederlandse wetgeving van Europese Verordeningen;
- controle op publieke taken van de productschappen;
- stimulerend: scharrelkippen kunnen per 1-1-2002 worden uitgezonderd van de eisen uit de Algemene Maatregel van Bestuur, aangaande de huisvesting en de ammoniakuitstoot.

5.3 Directie Industrie en Handel

5.3.1 Kwaliteit van zuivel

Het Centraal Orgaan voor Kwaliteit in de Zuivel (COKZ) is de Nederlandse controleorganisatie voor zuivel en zuivelproducten. De stichting heeft een bestuur en deskundige commissies voor de activiteiten op het gebied van boerderijmelk, boerderijzuivel, kaas, boter, poedervormige melkproducten en vloeibare melkproducten. In het bestuur zijn de zuivelindustrie, de melkveehouderij en de gezamenlijke zuivelhandel vertegenwoordigd. Het ministerie van LNV benoemt de voorzitter van het bestuur en heeft een toezichthoudende functie voor zover het COKZ wettelijke taken uitvoert. De Nederlandse zuivelproductie- en opslagbedrijven zijn aangesloten van de stichting.



Het COKZ

- houdt toezicht op de bemonstering en analyse van boerderijmelk ten behoeve van de uitbetaling;
- voert inspecties uit bij zuivelproducten en handelaren voor de erkenning van de bedrijven in het kader van de Zuivelhygiënerichtlijn (EG 92/46); keurt, bemonstert en analyseert zuivelproducten in verband met de voorschriften in de Nederlandse Landbouwkwaliteitsregelgeving;
- voert certificering uit van processen en producten: levert diverse diensten aan het zuivelbedrijfsleven en de Nederlandse overheid, zoals laboratoriumonderzoek en auditing.



Het COKZ heeft Sterlab en Sterin-erkenning en werkt nog aan haar accreditatie voor productcertificering (EN 45011). Belangrijke insteek van de certificering is voedselveiligheid.

Rol van LNV

Wetgever: De Directie Industrie en Handel is toezichthouder COKZ. Tot voor enkele jaren tekende een medewerker van de Directie exportcertificaten. Thans is deze bevoegdheid geheel belegd bij het COKZ.

Omdat de status van het COKZ als bevoegd orgaan bij nieuwe afnemers van zuivelproducten niet altijd bekend is, komt het incidenteel voor dat de directeur I&H deze status schriftelijk moet bevestigen aan afnemende landen.

LNV heeft belangrijke controlerende taken aan COKZ uitbesteed en heeft op vergelijkbare wijze als bij andere ZBO's een eindverantwoordelijkheid voor de uitvoering door de ZBO van diens publiekrechtelijke taken.

Wettelijk kader

Relevante wetgeving is de Europese regelgeving voor zuivel, zoals de Zuivelhygiënerichtlijn 92/46 en daaruit voortvloeiende regels zoals in de Landbouwkwaliteitswet.

5.3.2 Keurmerk streekproducten

Een van de elementen in de diversificatie en verbreding van de agrarische sectoren is de ontwikkeling van streekproducten.

Rol LNV

Ter stimulering van deze ontwikkeling heeft LNV financiële ondersteuning verleend aan een keurmerk voor streekproducten.

Wettelijk kader

Geen.

5.4 Directie Visserij

Het belangrijkste instrument voor het realiseren van een duurzame visserij in de Europese wateren is de Europese regelgeving voor vangstbeperking, die vooral gebaseerd is op biologische inzichten. De Directie Visserij houdt zich vooral daarom niet sterk met certificering van visproductie bezig.

Ook een ander aandachtsveld van de Directie Visserij, duurzame visteelt, leent zich tot nu toe slechts in beperkte mate voor certificering.

5.4.1 Duurzame visserij

De overexploitatie van de wereldzeeën heeft er de afgelopen jaren toe geleid dat er binnen de Europese Unie, via het Gemeenschappelijk Visserijbeleid, en in internationale verdragen initiatieven worden genomen om de visstanden te beschermen.

Het belangrijkste private certificaat is dat van het Marine Stewardship Council (MSC). Zie paragraaf 5.8.9.

Rol van LNV

Binnen de EU en in internationale verdragen dringt LNV aan op duurzaamheid. Er is belangstelling voor het onderwerp certificering.

Wettelijk kader voor certificering

Niet van toepassing.

5.4.2 Duurzame viskweek

In tegenstelling tot visserij is viskwekerij op een zelfde wijze te benaderen als de houderij van landbouwhuisdieren. Toch is hier nog geen certificering ontwikkeld. De viskwekers zelf zijn geïnteresseerd in het Milieukeur en hebben hiervoor een aanvraag ingediend bij de Stichting Milieukeur.

Rol van LNV

Zie de rol die LNV heeft in de Stichting Milieukeur: LNV stimuleert Milieukeur en subsidieert de Stichting Milieukeur met haar activiteiten.

Wettelijk kader

Niet van toepassing.

5.5 Directie Groene Ruimte en Recreatie

Deze directie heeft geen formele betrokkenheid bij certificering. Wel is er sprake van een veelheid aan keurmerken op het gebied van recreatie (zoals bijvoorbeeld van de Stichting Vrije Recreatie). Deze keurmerken zijn privaat en vallen buiten de aandacht van deze rapportage.

In ruimtelijke ordening is weinig ervaring met betrekking tot het werken met het instrument certificering. De wensen en aandachtspunten worden met bestemmingsplannen geordend en gerealiseerd.

5.5.1 Gebiedscertificering

GRR heeft in het verleden initiatieven genomen om te onderzoeken in hoeverre het mogelijk was om gebieden te certificeren. Hoewel de uitkomst van het onderzoek positief was, is er geen vervolg aan het onderzoek gegeven omdat de taakverdeling tussen rijk en provincies veranderde en de gebieden zelf de meerwaarde van deelname aan de voorgestelde certificering niet voldoende zagen. In een recent

initiatief worden mogelijkheden gezocht voor certificering voor 'boeren met natuur' (in samenwerking met DN en DL).

Rol van LNV
Geen.

Wettelijk kader
Geen.

5.6 Directie Veterinaire en Voedingsaangelegenheden

De directie VVA heeft een belangrijke rol op het actuele terrein van de voedselveiligheid. Productetikettering is daar onderdeel van. Tot enkele jaren geleden was VVA toezichthouder bij de ZBO SKAL, voor wat betreft de controle op de biologische productiewijze.

Onder VVA ressorteert de Rijksdienst voor de Keuring van Vlees en Vee (RVV). Dit is een overheidsdienst die de basiskwaliteit van vlees voor de binnenlandse markt bewaakt. Ook verricht de RVV keuringen bij import en export van vee en vlees.

5.6.1 Afgifte van exportcertificaten

De afgifte van exportcertificaten betreft de goedkeuring van voor export van dieren en vleesproducten naar EU-lidstaten en 'Derde landen'. Deze goedkeuring is gericht op het dierziektevrij zijn van dieren en producten en is gerelateerd aan de eisen van het ontvangende land.

Rol van LNV

De RVV zorgt voor de uitvoering van de controle bij de slachterijen en verleent het certificaat. VVA is beleidsmatig verantwoordelijk voor het juist uitvoeren van de procedures van de RVV. Daarmee is het ministerie verantwoordelijk voor het voldoen aan de kwaliteitseisen voor het internationale handelsverkeer.

Wet- en Regelgeving

De Gezondheids- en welzijnswet voor dieren schrijft voor dat de overheid deze certificaten afgeeft.

Dit proces past niet binnen het begrip certificering zoals omschreven in Hoofdstuk 2.

5.7 Directie Natuurbeheer

De directie Natuurbeheer is verantwoordelijk voor het nationale beleid op het gebied van natuur, bos, landschap en fauna en mede verantwoordelijk voor het internationale beleid. Certificering heeft vooral aandacht gekregen in de discussie over het verdwijnen van tropische bossen en het niet-duurzame gebruik van tropisch hardhout. In Nederland is de aandacht vooral gericht op duurzaam bosbeheer c.q. de duurzame instandhouding van bosfuncties (houtproductie is hier slechts één van).

5.7.1 Duurzaam bosbeheer

Sinds het opstellen van de 'Forest Principles' tijdens de UNCED conferentie in 1992 in Rio de Janeiro zijn veel initiatieven ontstaan op het gebied van duurzaam bosbeheer. De 'Forest Principles' zijn op Pan Europees niveau uitgewerkt in sets van criteria en indicatoren voor duurzaam bosbeheer. Ook in andere delen van de wereld heeft zo'n soort uitwerking plaatsgevonden.

Naast deze beleidsontwikkeling werd het instrument van certificering ingebracht vanuit de milieuorganisaties, met name door de oprichting van het Forest Stewardship Council in 1993.

Op dit moment bestaan er verschillende certificeringssystemen. De belangrijkste voor Nederland en Europa zijn:

?? Het FSC systeem van het Forest Stewardship Council, met het FSC-keurmerk is het oudste en meest bekende keurmerk en geniet vrij brede steun van milieuorganisaties en bedrijven. In totaal is door FSC ca 22 miljoen ha bos gecertificeerd, met name in Europa en de VS. Certificeringsnormen zijn ontwikkeld vanuit enkele algemene principes en indicatoren, die op lokaal niveau worden uitgewerkt tot normen; deze normen moeten formeel worden goedgekeurd door FSC. Certificerende instellingen moeten worden geaccrediteerd door FSC en mogen niet voor andere certificeringssystemen werken.



Sterk punt van het systeem is dat de gehele keten van bos tot eindproduct in beschouwing wordt genomen.

?? Het Pan European Forest Certification (PEFC) is opgezet als een overkoepelend kader voor nationale certificering in Europese landen. Het gecertificeerde areaal (ca 28 miljoen ha) bevindt zich met name in Finland en Zweden.



Certificeringsnormen zijn gebaseerd op de Pan Europese indicatoren voor duurzaam bosbeheer, die op nationaal niveau verder zijn uitgewerkt. Certificering vindt plaats door onafhankelijke, geaccrediteerde certificeerders. Het systeem is nog vrij jong en daarom nog niet goed te beoordelen; het wordt door milieuorganisaties sterk bekritiseerd.

?? Het Sustainable Forest Management (SFM) systeem van de Canadian Standards Association wordt alleen in Canada gehanteerd, maar is van belang omdat het sterk geënt is op de procesbenadering van de ISO 14000 normen voor kwaliteitsbeheer. Certificeringsnormen zijn gebaseerd op de indicatoren uit het Montreal-proces (vergelijkbaar met Pan Europese normen).



Het ontstaan van verschillende certificeringssystemen is terug te voeren tot belangrijke verschillen op de wereld in sociaal-economische en ecologische omstandigheden en op verschillende belangen. Er zijn daarbij twee verschillende benaderingen te onderscheiden: Een streven naar één wereldwijd erkend certificaat (met name voorgestaan door milieuorganisaties, en alleen FSC acceptabel) en een wederzijdse erkenning van systemen die tenminste gebaseerd zijn op beoordeling door een onafhankelijke derde partij (voorgestaan door partijen betrokken bij diverse regionale initiatieven).

De ontwikkeling van verschillende certificeringsstelsels was in 1996 aanleiding voor het oprichten van de Stichting Keurhout. De stichting, die met steun van de overheid is opgericht vanuit de houtverwerkende industrie, is geen certificerende instelling, maar toetst of certificaten voldoen aan de eisen die door de Nederlandse overheid zijn geformuleerd (25). Ook zorgt de stichting voor het volgen van het gecertificeerde hout tot aan de consument. Na aanvankelijke scepsis is er ook bij de EU belangstelling voor de werkwijze van de Stichting, als voorbeeld voor eventueel te ontwikkelen Europese regelgeving.



Rol van LNV

Het beleid van LNV is gericht op het behoud en duurzaam gebruik van bossen, zowel nationaal als internationaal. In de Nota Natuur voor Mensen, Mensen voor Natuur en de Nota 'Regeringsstandpunt Tropisch Regenwoud' is het beleid geformuleerd. In de nota 'Houtcertificering en duurzaam bosbeheer' wordt meer in detail ingegaan op de eisen aan duurzaam bosbeheer en acties die daarvoor nodig zijn.

Certificering wordt nadrukkelijk beschouwd als een marktinstrument. Wel is LNV als waarnemer vertegenwoordigd in het Bestuur van de Stichting Keurhout en is eveneens als waarnemer betrokken bij de werkgroep die een Nederlandse FSC-standaard ontwikkelt.

Wet en regelgeving

Een belangrijke ontwikkeling is het wetsvoorstel 'Duurzaam geproduceerd hout' dat etikettering verplicht stelt voor alle hout dat in Nederland op de markt wordt gebracht en dat onderscheid maakt tussen 'duurzaam geproduceerd hout' en niet duurzaam geproduceerd hout'. Alleen hout dat voorzien is van een erkend certificaat en waarbij de eisen volledig aansluiten bij de FSC-eisen wordt als 'duurzaam' aangemerkt. Over dit voorstel is veel discussie geweest, o.a. vanwege eventuele handelsbelemmerende werking.

Actuele situatie

Het oorspronkelijke doel van certificering van duurzaam bosbeheer was het tegengaan van ontbossing in de tropen. In de praktijk blijkt dat vooral de ontwikkelde bosrijke landen in Europa en Noord Amerika overgaan tot certificering. Voor veel bosrijke landen elders op de wereld is het institutioneel kader nog onvoldoende ontwikkeld om op korte termijn certificering te regelen. Voor die landen zou een duidelijke overgangsregeling (ontbreekt bij FSC-certificering en bij het wetsvoorstel 'Duurzaam geproduceerd hout') een belangrijke stimulans zijn.

Een belangrijk knelpunt blijven de indicatoren en de normen voor 'duurzaam bosbeheer'. Met name de interpretatie van de normen is vaak onderwerp van verhitte 'welles – nietes' discussies tussen betrokken partijen.

In Nederland heeft Staatsbosbeheer inmiddels een groot deel van haar bossen het FSC-keurmerk verworven. Voor particuliere eigenaren vormen de kosten van certificering nog een belangrijke belemmering.

Enkele bronnen: (12,31,34,25,36,9,3)

5.8 Enkele private initiatieven van belang voor overheid en LNV-aandachtstvelden

Het volgende overzicht heeft geenszins de pretentie compleet of uitputtend te zijn. De meest bekende certificeringssystemen passeren kort de revue. Hierbij is niet altijd rigoureuze de norm gehanteerd dat alleen certificeringssystemen waar een geaccrediteerde certificering instelling bij betrokken is voor de controles en de certificering genoemd worden.

In het overzicht komen de Productschappen herhaaldelijk terug, maar nu met initiatieven van privaatrechtelijke aard. Vaak sluiten deze initiatieven goed aan bij de publiekrechtelijke werkzaamheden van de productschappen.

5.8.1 Hygiëncodes en HACCP

Verschillende productschappen hebben het initiatief genomen om HACCP-eisen uit te werken in hygiëncodes, waarbij certificering op basis van de codes mogelijk zou zijn.

Het productschap Tuinbouw heeft de volgende hygiëncodes opgesteld, die door groenten- en fruitbedrijven als hulpmiddel kunnen worden gebruikt om te voldoen aan de (wettelijke) HACCP-verplichting:

- Hygiëncode voor ongesneden verse groenten en vers fruit (voor handelaren, importeurs, exporteurs, sorteer- en pakstations en veilingen).
- Hygiëne/HACCP-code voor groentebewerkingsbedrijven (voor groentesnijbedrijven).
- Code voor bewerking van groenten en fruit in de detailhandel op basis van het HACCP-principe (voor groentespeciaalzaken/groentenwinkels). Op deze code is ook een aanvulling verschenen.
- Aanvulling: code voor de bewerking van groenten en fruit in de detailhandel op basis van het HACCP-principe (voor groentespeciaalzaken/groentenwinkels).
- Hygiëncode voor teeltbedrijven van groenten en fruit.

Ook in veel andere sectoren zijn hygiëncodes ontwikkeld, vooral in de vleessector: de Hygiëncode voor Verzamelaars, Pakstations en Grossiers van eieren; de Hygiëncode voor Eiproductenfabrikanten en –handelaren. Voor verzamelaars, pakstations en grossiers is de Hygiëncode verplicht voorgeschreven op basis van artikel 30 en 31 van de Warenwetregeling Hygiëne van Levensmiddelen. Het Controlebureau voor



Pluimvee, Eieren en Eiproducten (CPE) controleert op de naleving. De Hygiëncode voor eiproductenfabrikanten en -handelaren is vrijwillig. Met bestaande Europese regelgeving voor eiproducten wordt invulling gegeven aan de HACCP-systematiek, inclusief veterinaire eisen voor eiproducten.

De PVE hebben samen met de overheid en bedrijven Good Manufacturing Practice (GMP)-codes ontwikkeld voor varkens-, runder-, en kalverslachterijen en -uitsnijderijen. Deze codes geven aan hoe slachterijen en uitsnijderijen hun proces op een hygiënische wijze kunnen organiseren en uitvoeren. De codes bevatten checklisten om de hygiënische werkwijze in het bedrijf te kunnen controleren en een manier om de resultaten terug te koppelen aan de medewerkers.

5.8.2 Milieubewuste Voedingstuinbouw en Milieuprogramma Sierteelt

De Milieubewuste Voedingstuinbouw, MBT, is een initiatief uit de voedingstuinbouw. De aanvankelijke naam was Milieubewuste Teelt. De certificering voor MBT werd achtereenvolgens verzorgd door de Stichting MBT, Certerra, en vanaf begin 2001 het Plantaardig Certificeringscentrum, PCC.

Zo'n 5.650 milieubewuste telers van groenten en fruit nemen deel aan MBT. Zij telen vrijwillig volgens speciale milieurichtlijnen. Via de registratie van de telers, bedrijfsbezoeken en analyses van gewas en product controleert MBT of de telers zich ook daadwerkelijk aan de richtlijnen houden. Van het Nederlandse areaal glasgroenten en fruit wordt respectievelijk circa 75 en 55% geteeld volgens de MBT-richtlijnen.



Het MBT certificaat wordt omgevormd naar een certificaat EUREP-GAP. Sommige telers konden zich via PCC al laten certificeren voor 'MBT-EUREP'.

Per 1 januari 2002 houdt PCC en daarmee MBT op te bestaan.

Milieuproject Sierteelt (MPS) is een vergelijkbaar initiatief in de sierteeltsector. Aan MPS nemen kwekers, handelaren en detaillisten deel. MPS kent drie kwalificaties: A, B, en C, en heeft zo'n 3600 deelnemers, ook buiten Nederland. Alle deelnemers worden door externe controle-instellingen gecontroleerd.

5.8.3 Kwaliteits Project Akkerbouw (KPA)

Het KPA is een certificeringssysteem opgezet door LTO Nederland in samenwerking met afnemers en sluit nauw aan bij Milieukeur. In 2001 zijn er zo'n duizend akkerbouwbedrijven met een certificaat, met zicht op verdere groei. Het KwaliteitsProject Akkerbouw onderscheidt drie vormen van certificering. Het basiscertificaat, Milieukeur voor één of enkele producten en Milieukeur voor het gehele bedrijf. De eisen van het basiscertificaat worden vastgesteld door vertegenwoordigers uit de sector. De normen voor het Milieukeurcertificaat worden na overleg met de akkerbouwers uiteindelijk door Stichting Milieukeur bepaald. De akkerbouwer beslist zelf voor welke vorm van certificering hij kiest. Bij iedere vorm van certificering hoort uiteraard een controle- en sanctiesysteem.

?? *Basiscertificaat*

De akkerbouwer registreert het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en mineralen. Bovendien verklaart de akkerbouwer zich te zullen houden aan de teelt- en milieuvorschriften van het Hoofdproductschap Akkerbouw en de overheid.

?? *Milieukeur*

Om voor Milieukeur in aanmerking te komen, moet een akkerbouwer voldoen aan de eisen die Stichting Milieukeur stelt aan de teelt van een bepaald gewas (productcertificaat) of aan de gehele bedrijfsvoering (bedrijfscertificaat).

Het KwaliteitsProject Akkerbouw is een initiatief van LTO-Nederland. Op het gebied van Milieukeurcertificering werkt ze daarbij samen met de producentenvereniging Quik en Stichting Milinnova. Het project wordt voor een groot deel gefinancierd door het Hoofdproductschap Akkerbouw (HPA) en de overheid. Daarnaast dragen handel, industrie en Stichting Milieukeur bij in de kosten van het project.

5.8.4 Phytomark, Florimark en Qualitree

Stichting Erkenningen Tuinbouw is in het leven geroepen voor het ontwikkelen en beheren van erkenningsregelingen in de tuinbouw. In 1997 is het keurmerk Phytomark van start gegaan en in 1999 volgde Florimark. In de zomer van dit jaar is tenslotte het keurmerk Qualitree bij de stichting ondergebracht.

stichting erkenningen tuinbouw

Phytomark

Quarantaine-organismen zijn een serieuze bedreiging voor de teelt van tuinbouwproducten. Bedrijven met het Phytomark keurmerk zorgen ervoor dat de kans op insleep en verspreiding van deze schadelijke organismen minimaal is. Het keurmerk Phytomark hoort bij de "Erkenningsregeling voor fyto-sanitaire risicobeheersing in de Nederlandse tuinbouwsector". De deelnemende bedrijven moeten voldoen aan strenge eisen. De eisen zijn gericht op preventie, d.w.z. de bedrijven hebben alle noodzakelijke maatregelen getroffen om aantasting te voorkomen en om eventuele problemen in een zo vroeg mogelijk stadium aan te pakken. Regelmatige en systematische controles zijn hierbij essentieel. Alleen bedrijven die aan alle eisen voldoen worden erkend en mogen gebruik maken van het fyto-sanitaire kwaliteitskeurmerk Phytomark.



Eigen verklaring

Voor Nederlandse teeltbedrijven is er ook een lichtere variant op Phytomark om de schade als gevolg van fyto-sanitaire maatregelen die de Plantenziektenkundige Dienst oplegt verzekeraar te maken. De teeltbedrijven kunnen door het insturen van een zogenaamde "Eigenverklaring" kenbaar maken dat zij voldoen aan een aantal minimale voorwaarden. Deze bedrijven mogen echter het strengere keurmerk Phytomark niet voeren.

Inspectie-instellingen Phytomark zijn S.G.S. Agrocontrol, ECAS B.V. en KIWA N.V..

Florimark

Florimark is een kwaliteitskeurmerk voor groothandelaren in bloemkwekerijproducten. Het keurmerk is in 1999 tot stand gekomen uit een samenwerkingsproject van de Vereniging van Groothandelaren in Bloemkwekerijproducten (VGB) en het Bedrijfschap voor de Groothandel in Bloemkwekerijproducten. Florimark zorgt voor:

- een herkenbare marktpositie voor deelnemende groothandelaren;
- verbeterd kwaliteitsmanagement van de bedrijven;
- een versterkt kwaliteitsimago van de groothandelsbranche en een versterkte bloemkwekerijketen.



Alleen groothandelaren die voldoen aan strenge kwaliteitseisen mogen het keurmerk Florimark gebruiken. De eisen zijn vastgelegd in de Erkenningsregeling voor groothandelaren in bloemkwekerijproducten. Het initiatief voor deze regeling is genomen door de VGB en het Bedrijfschap en bij het maken van de erkenningsregeling heeft ook het Productschap Tuinbouw een inbreng gehad. Om de onafhankelijkheid bij de uitvoering te waarborgen, is de regeling ondergebracht bij Stichting Erkenningen Tuinbouw.

Inspectie-instellingen voor Florimark zijn C.G.D., ECAS B.V., KIWA N.V., S.G.S. Agrocontrol, Det Norske Veritas.

QualiTree

QualiTree is een geïntegreerd kwaliteitszorgsysteem en staat voor de borging van:

- productkwaliteit;
- milieuzorg;
- arbozorg;
- kwaliteit van de bedrijfsvoering.



In QualiTree wordt niet alleen de kwaliteit van het product en het productieproces, maar worden ook de arbeidsomstandigheden en het milieu geborgd. Het systeem biedt bedrijven de mogelijkheid zich continue te verbeteren. Hiermee kunnen extra

inspanningen voor de markt, en voor het milieu zichtbaar worden gemaakt en worden gewaardeerd (33).

5.8.5 Basiszorgsysteem

Het Basiszorgsysteem is een initiatief van de Greenery en is vergelijkbaar met Eurep-Gap.



5.8.6 Skovar

Skovar (Stichting Kolomsamenwerking Varkensvlees) wil een bijdrage leveren aan een duurzame varkenshouderij met economisch perspectief en maatschappelijk geaccepteerde, onderscheidende kwaliteit. Zij wil tevens de relatie tussen de varkenssector en de samenleving herstellen en voldoen aan de wensen van de afnemers. Skovar ontwikkelde hiervoor verschillende initiatieven die zijn vertaald in een aantal projecten. Skovar is een initiatief in de varkenshouderij zelf en bouwt voort op een certificeringsconvenant van het platvorm Varkenshouderij (december 1997).



Een van Skovars projecten is kolomcertificering. Op basis van huidige en toekomstige eisen van afnemers, consumenten en overheid is een stelsel van normen opgesteld. Deze normen worden door een onafhankelijke toezichthouder gecontroleerd. Bedrijven die aan deze normen voldoen, krijgen als erkenning een bedrijfscertificaat.

5.8.7 Milieukeur

De Stichting Milieukeur is een privaat initiatief gesteund door o.a. de Consumentenbond. Voor de productie van een aantal landbouwproducten is inmiddels een pakket eisen opgesteld, waaraan bij voldoen het Milieukeur is verbonden. De inhoudelijke eisen worden opgesteld door een Raad van Deskundigen die de inbreng zoekt van de desbetreffende sector en na hoorzittingen de regels vaststelt. In de landbouwproductie worden deze regels, waar mogelijk, afgestemd met initiatieven zoals de regels voor de Milieubewuste Teelt en het Milieuproject Sierteelt, enerzijds, en met strengere voorschriften zoals die voor de biologische landbouw, anderzijds. Het Milieukeur neemt hiermee als het ware een tussenpositie in. De controle op de milieukeureisen is uitbesteed aan certificerende bedrijven op dit terrein zoals SGS.



Voor Nederland is Stichting Milieukeur de 'competent body' (de vertegenwoordiger) voor het Europees Eco-label. Stichting Milieukeur assisteert bij de totstandkoming van de milieucriteria, behandelt binnenkomende aanvragen voor toekenning van het Europees Eco-label, sluit contracten af met producenten voor het gebruik van het Europees Eco-label en regelt de communicatie erover. Er zijn geen landbouwproducten met een Europees Eco-label.

Rol van LNV

De overheid, en in bijzonder het Ministerie van LNV, is een groot voorstander van het Milieukeur en verstrekt dan ook subsidie en opdrachten aan de Stichting.

Wettelijk kader

De Stichting Milieukeur krijgt enige aandacht. In de regelgeving over SDL wordt bijvoorbeeld naar de Stichting verwezen.

5.8.8 Integrale Ketenbeheersing (IKB)

IKB is een certificeringssysteem in verschillende sectoren van de veehouderij. Er bestaat IKB Varkens en IKB Scharrelvarkens, IKB Vleeskalveren, IKB Rund, IKB Ei, IKB Kalkoen en IKB Pluimveevlees. Het systeem is opgezet door het Productschap voor Vee, Vlees en Eieren (PVE) en tot stand gekomen in samenwerking met instellingen, onderzoek- en het bedrijfsleven.

Er zijn veel relaties tussen IKB en eisen die de overheid stelt met name aan hygiëne in bijvoorbeeld slachthuizen. Deelname aan hygiëncodes is dan ook een verplicht onderdeel van IKB. Ook loopt IKB vooruit op toekomstige eisen aan HACCP-certificering.



Voor de uitvoering van IKB wordt gebruik gemaakt van controle-instellingen, zoals TNO en SGS.

5.8.9 Marine Stewardship Council

Het Marine Stewardship Council geeft een certificaat uit voor een duurzame wijze van vangst van zeevis. Dit certificaat is gebaseerd op:

- er mag geen overbevissing plaatsvinden;
- het gehele ecosysteem moet zich op een natuurlijke manier kunnen herstellen; en
- het visserijbedrijf moet een goede bedrijfsvoering hebben en zich aan alle wetgeving houden.



Sinds juni 2001 is er vis in Nederland op de markt met het MSC-logo. Voor verdere uitgebreide en actuele beschrijving zie de rapportage van J. Wymenga (41).

5.8.10 Eerlijke handel: Max Havelaar

Het keurmerk Max Havelaar heeft als missie 'een bijdrage (te) leveren aan rechtvaardige verhoudingen in de wereld. Een duurzame benadering van productie, handel en consumptie is daarbij essentieel.'



De daarbij geldende doelstelling is het bieden van toegang tot internationale handel tegen goede voorwaarden voor boeren en arbeiders in kansarme situaties in de Derde Wereld, zodat zij zelf aan een betere toekomst kunnen bouwen. Dit betekent dat consumenten en bedrijven prijzen moeten willen betalen die ook op sociaal en milieuvlak kostendekkend zijn. Voor bananen en thee worden productievoorwaarden vastgesteld op het gebied van milieu ('restrictief pesticidengebruik'); bij de andere producten gelden deze voorwaarden niet. Koffie, chocolade, thee, honing, bananen en sinaasappelen worden onder Max Havelaar keurmerk aangeboden.

Rol van LNV

Het keurmerk is een privaat initiatief. Er is geen overheidsrol.

Opmerking

Het onderwerp 'Eerlijke handel' (fair trade) is in internationale fora van toenemend belang. Internationale organisaties die zich al bezighouden met certificering van de biologische landbouw en/of van milieubescherpende maatregelen, zoeken naar integratie van de eigen oorspronkelijke doelstellingen met doelstellingen op het gebied van eerlijke handel.

Voor de beleidsterreinen van het Ministerie van LNV zijn verschillende soorten certificering en keurmerken van belang. Te onderscheiden zijn (24):

- productcertificaten die bepaalde producteigenschappen garanderen zoals Scharrelvleeskeurmerk (ISC), SKV-kalfsvlees, melkpoeder-, kaas- en botercertificaten;
- procescertificaten die garanties over processen of werkwijzen geven zoals IKB Varken of IKB Vleeskuikens, kaasindustrie (zoals de afwezigheid van *Listeria monocytogenes* in kaas);
- systeemcertificaten (NEN-EN-ISO-9000 certificaten) die de kwaliteitssystemen beoordelen op grond van de van toepassing zijnde ISO-norm.

Eco Agro-toerisme

ECEAT (het European Centre for Eco Agro Tourism) is een particulier initiatief dat in Europa 'kleinschalig' toerisme stimuleert op biologische landbouwbedrijven. Met dat laatste wordt de relatie gelegd met certificering. De andere criteria op basis waarvan de stichting haar toeristische bestemmingen selecteert worden niet door een certificaat geborgd (8).

De stichting ontvangt van de Europese Commissie subsidie voor haar activiteiten, waarmee een positief signaal wordt afgegeven over dit initiatief. Behalve dat de toeristische bestemmingen biologische landbouwbedrijven zijn, is geen relevante wet- of regelgeving. Het bedrijf is gevestigd in Nederland.



5.9 Typering van de belangrijkste certificeringsstelsels

De belangrijkste in deze studie geïnventariseerde aandachtsvelden voor normalisatie, certificatie en keurmerken zijn nog eens ondergebracht in een tabel (Tabel 2). De tabel geeft de typering volgens de MDW-opzet aan en de overheidsrol. Certificatie is met 'ja' beantwoord waar overeenkomstig de definitie een onafhankelijke, deskundige en betrouwbare instantie schriftelijk verslag legt van bevindingen. In zijn toepassing betekent dit erkend zijn door de Raad voor Accreditatie.

De meeste systemen in de tabel vallen onder MDW-typen II en III. Mogelijke reden hiervan is de wens om verantwoordelijkheden bij derden te beleggen. Waar de overheid een dwingende rol heeft, wordt deze vaak gerealiseerd met wettelijke bepalingen. Op cruciale gebieden (Vb. voedselveiligheid) worden dwingende bepalingen voorgeschreven. De hieraan verbonden certificaten vormen een onderdeel van deze regeling. Bij type II is er in principe geen rol voor de overheid, afgezien van soms een aanmoediging door middel in de vorm van een subsidie voor nieuwe ontwikkelingen.

Ook bij een publiek belang met een belangrijke economische motivatie (bijvoorbeeld zaaizaad en pootgoed) worden, mede onder invloed van internationale afspraken, certificaten gekoppeld aan wettelijke voorwaarden.

De MDW-indeling maakt duidelijk welke typen certificering in de LNV-beleidsfeer veel toegepast worden. Daarmee worden nog niet de verschillende rollen, die overheid speelt, zichtbaar. Deze kunnen binnen een bepaalde typering sterk uiteenlopen.

In de laatste kolom van de tabel onder 'certificering' is soms nee ingevuld waar sprake is van een keurmerk, terwijl mogelijk wel gesproken wordt van certificaten. Een en ander is het gevolg van de gehanteerde definitie. Overigens kan het zijn dat een organisatie certificeert voor sommige producten en niet voor andere producten. In de zuivel certificeert de COKZ kaasfabrieken, opvolgende bereiders waar kaas gerijpt wordt en kaasverpakkers (volgens RvA). Men certificeert niet de bereiders van boterproducten, melktransporteurs en kaastransporteurs.

Opvallend is het ontbreken van natuur- en recreatieonderwerpen in de tabel met uitzondering van duurzame houtproductie. De overheid is vooralsnog weinig betrokken bij certificering op deze gebieden.

Tabel 2 Belangrijkste onderwerpen voor normalisatie en certificering in de LNV-werksfeer

Schema	Type	Overheidsrol	Certificering*
- Biologische Productie Methode	Type V	-Wetgever, interpreteert de regelgeving en controle op SKAL, wetgeving algemeen bindend verklaard	ja
- Plantenziekten en Zaaizaad en Pootgoed	Type VIII	-Wetgever, uitvoerder, handhaver en certificeerder (wettelijke eisen)	Ja**)
- Gewasbescherming (zicht op gezonde teelt)	Type III	-Wetgever, stimuleren, faciliteren	Nee Ja (beoogd)
- Stimulans Duurzame Landbouw	Type III	-Wetgever, stimuleren, faciliteren	Ja (beoogd)
- Groen Label Kas	Type III	-Wetgever, faciliteren	Ja
- Kwaliteit zuivel	Type VIII	-Wetgever, eindverantwoordelijkheid uitvoering (door ZBO)	Ja
- Scharrelvarkens	Type II	-Geen	Nee, keurmerk
- Scharrelkippen	Type II	-Geen	Nee, keurmerk
- Duurzame Viskweek	Type II	-Geen, stimuleren	Ja (beoogd)
- Export vee en vlees	Type VIII	-Wetgever, uitvoerder, handhaver en certificeerder (wettelijke eisen)	Ja**) Nee
- HACCP	Type V	-Wetgever (verschilt per bedrijfstak)	Ja
- Duurzame Houtproductie	Type II	-Erkenningsregeling, Stichting Keurhout beoordeelt certificaten van instanties	Ja
- IKB	Type II	-Geen	Nee, keurmerk
- Milieubewuste Voedingstuinbouw en Milieuprogramma Sierteelt	Type II	-Geen	Nee, keurmerk
- EUREP-GAP	Type II	-Geen	Ja
- Kwaliteits Project Akkerbouw	Type II	-Geen	Ja
- Florimark	Type II	-Geen	Ja
- Phytomark	Type II	-Geen	Ja
- Skovar	Type II	-Geen	Nee

*) Volgens definitie hoofdstuk 1.2

***) Overheid ziet zichzelf als onafhankelijk, deskundige en betrouwbare instantie.

Overheidsdiensten verstrekken certificaten zonder dat er sprake is van certificering in de context van de RvA.

6 Conclusies

De conclusies volgen de lijn van de vraagstelling in hoofdstuk 1.1

6.1 Verantwoordelijkheidsverdeling publiek-privaat

Binnen de verhouding tussen publieke en private verantwoordelijkheden is één van de uitgangspunten dat het bedrijfsleven in beginsel zelf verantwoordelijk is voor de kwaliteit en veiligheid van producten. Certificering en keurmerken zijn manieren om die verantwoordelijkheid zichtbaar te maken. Het zijn instrumenten voor de private sector om bedrijfsdoelen te realiseren. Het helpt producenten om zich te onderscheiden en vertrouwen te scheppen. De overheid kan hierbij aansluiten dan wel het gebruik van certificering en keurmerken stimuleren waar het publieke belangen dient.

De rol van LNV verschilt per onderwerp en loopt van afzijdigheid tot wetgever en toezichthouder van niet-vrijwillige bepalingen. Het laatste betreft in het bijzonder 'command and control' systemen die niet voldoen aan definities (waaronder vrijwilligheid en consensus) zoals gehanteerd voor de certificeringssystemen. In deze zin staan "certificaten" van RVV en PD los van certificering.

Conclusie 1

Certificering is in de eerste plaats een zaak van het bedrijfsleven. De betrokkenheid van de overheid wordt bepaald door het publiek belang van die betrokkenheid.

6.2 De plaats van het instrument certificering in het beleidsproces

Bij het bepalen van de keuze voor een mogelijkheid van overheidsinterventie om een doelstelling te bereiken dient zoveel mogelijk aangesloten te worden bij het zelfregulerend vermogen van de betrokken sector of sectoren. Keurmerken en certificaten bieden mogelijkheden tot zelfregulering en zijn daarmee potentiële instrumenten voor de overheid.

Het gebruik van keurmerken en certificering biedt een aantal voordelen:

- Wanneer marktpartijen publieke belangen aantoonbaar in acht nemen kan de overheid zich onthouden van regelgeving. Daarmee bereikt de overheid bij het realiseren van beleidsdoelstellingen in het private domein een hoge effectiviteit en efficiëntie en voorkomt ze onnodige verstoring van de markt.
- Financiële, economische en privaatrechtelijke prikkels werken vaak beter dan wetgeving.
- De mogelijkheden voor de partijen om een eigen invulling te kiezen vergroot het draagvlak.
- De inhoud van certificaten kan soms snel gewijzigd worden. Het instrument is flexibeler dan wetgeving.
- Het werkt drempelverlagend voor toekomstige wetgeving die op het moment nog moeilijk te realiseren is.
- Het laat meer ruimte bij de overheid voor inzet op kerntaken.
- De inzet van de overheid is meer kostenefficiënt.

Het laatste punt hoeft niet te gelden voor de maatschappij als geheel. Het kan goed mogelijk zijn dat de overheid lagere kosten heeft, maar dat de kosten meer door andere partijen gedragen worden.

Het gebruik van keurmerken en certificaten heeft ook beperkingen en er zijn risico's aan verbonden. De belangrijkste zijn:

- De systematiek vraagt deskundigheid, financiële middelen en organisatie. Dit kan barrières opwerpen, waardoor belanghebbende partijen worden benadeeld.
- Het kan de totale lastendruk doen toenemen.
- De keerzijde van drempelverlaging voor nieuwe regelgeving is dat het instrument is dat kan leiden tot meer regelgeving, eventueel tot overregulering.
- Een mogelijke onduidelijke functiescheiding tussen overheid en anderen.
- Verlies van deskundigheid bij de overheid.
- De overheid besteedt uit maar kan zich vaak toch niet aan de verantwoordelijkheid onttrekken. Dit kan aanleiding geven tot rechtsverwarring.

Conclusie 2

Er zijn goede redenen om certificering in te zetten op terreinen die zich daartoe lenen.

Conclusie 3

Bij toepassing van certificering behoudt de overheid haar verantwoordelijkheden. Dit betreft de werking van het systeem en mededingingsverhoudingen. Ook de lasten van het systeem, de transparantie en behoud van deskundigheid van de overheid zijn aandachtspunten

6.3 Internationale inkadering van certificeringsstelsels

Binnen Europa heeft de EU een kader neergezet waarbinnen certificering geregeld is. Breed internationaal zijn er WTO-afspraken t.a.v. Sanitary and Phytosanitary measures (SPS-overeenkomst). Wat niet onder SPS valt en ervaren wordt als een handelsbelemmering valt onder de Non-Tariff Barriers. Klachten hierover worden voorgelegd aan de WTO.

Vooraf derde wereldlanden ervaren de vereiste deskundigheid en garanties, alsmede de hiermee gepaard gaande kosten als handelsbelemmeringen. Ook het ontbreken van erkenning van hun organisatie en toezichtsorganen kan een barrière vormen. Zij hebben soms grote moeilijkheden om te voldoen aan de eisen en ultiem twijfels aan de intenties van de westerse landen ten aanzien van het doel van de steeds scherper wordende eisen, die effectieve belemmeringen voor hen vormen.

Conclusie 4

De steeds scherper wordende eisen ten aanzien van productkwaliteit van import uit derde wereld landen worden steeds vaker uitgedrukt in eisen van certificering. Deze kunnen door de exporterende landen ervaren worden als handelsbelemmeringen.

6.4 Certificering buiten LNV

EZ is het coördinerende departement voor certificering. De taak is specifiek belegd in de bij kabinetsbesluit ingestelde Interdepartementale Commissie Normalisering en Certificatie (ICN). De commissie heeft opdracht gegeven tot het opstellen van een aantal rapporten binnen haar competentiegebied.

Voor een aantal productgroepen is een EU-normalisering van kracht. Waar deze van kracht is, is hij dominant, d.w.z. de nationale regelgeving op dit punt. De EU hanteert een CE-keurmerk. Het aanbrengen van een CE-keurmerk kan in veel gevallen zonder certificering. De producent wordt geacht volgens de daartoe van kracht zijnde richtlijnen te produceren. Speelgoed, (elektrische) apparaten en gasinstallaties moeten wel gecertificeerd worden.

Conclusie 5

De werkwijze rond keurmerken en certificering kan verschillen voor productgroepen afhankelijk van de toepasbaarheid van een Europees keurmerk.

6.5 Het gebruik van certificering binnen LNV

De overheidsdoelstellingen op een groot aantal beleidsterreinen worden direct of indirect bevorderd door certificering. Met name op het gebied van de primaire landbouw en de bosbouw is er een sterke groei in de toepassing van certificering en keurmerken.

De keuze voor certificering wordt gemaakt op basis van afwegingen binnen een beleidsterrein. De risico's van productveiligheid in de plantaardige en in de dierlijke sectoren leiden tot verschillende keurings- en kwaliteitsbewakingsystemen.

Conclusie 6

Met name op het gebied van primaire landbouw en bosbouw is er een sterke groei in de toepassing van certificering en keurmerken.

Conclusie 7

De rol van LNV is sterk gerelateerd aan de betrokkenheid en verantwoordelijkheid van de overheid voor een onderwerp. Dit betekent tevens dat de rol in soms korte termijn kan veranderen.

6.6 Keurmerken en certificering in de markt

Er is kritiek op het 'woud van keurmerken' in de groene sector. Dit zou leiden tot verwarring, onduidelijkheid en desinteresse bij de consument. Er is een roep in de richting van de overheid om hierin een rol te spelen. Echter keurmerken zijn in principe een zaak van private partijen, in enkele gevallen met ondersteuning van de overheid. Het ligt dan niet automatisch voor de hand om daar ordenend in te willen optreden. Er moet een expliciet publiek belang mee gediend zijn. Transparantie is een belang, omdat dat kopers instrumenten geeft voor een maatschappelijk verantwoorde keuzes. Eén van de manieren om dit te stimuleren is het bevorderen van een standaard, waar producten of een productiewijze aan geijkt kunnen worden. Op milieugebied vervult het milieukeur deze rol.

Waar de overheid kiest voor betrokkenheid bij certificering voor het effectueren van het eigen beleid is er een waaier van opties variërend van stimulering en vergunningverlening tot het stellen van voorwaarden of uitvoering in eigen beheer.

Conclusie 8

Keurmerken en certificering zijn private initiatieven. De overheid heeft, waar het publiek belang dat vraagt, keuze tussen een groot aantal rollen van ondersteuning tot uitvoering in eigen beheer.

Bijlage 1 Literatuur en referenties

1. Aaalac (2000). Home-page, online 23 juni 2001. <http://www.aaalac.org/about.htm>
2. Alternatieve Konsumenten Bond (2001), Een inventarisatie van ideële keurmerken en groene beeldmerken, maart 2001.
3. CEPI (2001). Comparative matrix of forest certification schemes. Reprint.
4. Dielen, L.J.M. en N.A. Leek (2000). Verplicht merkteken: de redding van bossen?. Bos en hout berichten 2000 nr 6.
5. Donker, R.A., A. Smelt en C. Wever (2000). Kwaliteitszorgsystemen in agroketens en voedselveiligheid; integrale procescontrole en signalering voor dierlijke en plantaardige producten. EC-LNV publicatie 239.
6. Donker, R.A. Veilig voedsel in een veranderende omgeving.
7. Eurep-Gap (2001). Online, informatie van juni 2001. <http://www.eurep.org/>
8. Europees Centrum voor Agro Toerisme, website, september 2001, www.eceat.nl
9. FAO (2001). State of the world's forests.
10. FAO/WHO (1999). Food import and export inspection and certification systems. Combined texts. Codex Alimentarius Commission. Joint FAO/WHO Food Standards Programme.
11. Fruitmasters (2001). WWW-informatie over Milieubewuste Teelt, online 26 juni 2001: <http://www.fruitmasters.nl/consumenten/teeltmethoden.html>
12. FSC-website (2001). www.fscoax.org
13. Golan, Elise, Fred Kuchler en Lorraine Mitchel (2001). Economics of food labeling. USDA Economic Research Unit. Agricultural Economic Report Number 793.
14. Interdepartementale Commissie voor Normalisatie en Certificatie (2001), Verslag over de activiteiten van de interdepartementale commissie voor normalisatie en certificatie (ICN) in 1999 en 2000, juli 2001
15. KPMG Ethics and Integrity Consulting (2000), 'Consumentenzorgen' in Nederland, Maatschappelijk Verantwoord Consumeren, Ministerie van Economische Zaken, Directie Marktwerving, december 2000
16. LNV Directie Internationale Zaken (2001). Plan van Aanpak voor het Project "LNV multilateraal": Versterking van de inzet LNV in multilaterale fora.
17. MDW-werkgroep Certificatie (1996). Normalisatie en Certificatie. Februari 1996
18. MDW-werkgroep Ketengarantiestelsels (1999). Een goede keten, een zorg minder.
19. Ministerie van Economische Zaken (1995). Normen, Certificaten en open grenzen. Nota, van februari 1995. Tweede Kamer. Vergaderjaar 1994-1995. 21670, nr. 7-8.
20. Ministerie van Economische Zaken (1999), 28 mei 1999, kenmerk BEB/DHI/HP 99033045 Nota "De WTO in de winkel" over de consument en handelspolitiek
21. Ministerie van Economische Zaken (2000). Internationaal is de norm; Voortgangsrapportage over de nota "Normen, Certificaten en Open Grenzen" van 1995. Tweede Kamer. Vergaderjaar 1999-2000, 21670, nr. 10.
22. Ministerie van Economische Zaken, (??) Probleemstellende Notitie: Klare wijn of rookgordijn
23. Ministerie van Economische Zaken, website, september 2001, www.ez.nl
24. Ministerie van LNV (1995). Certificatie in de Agrofood Sector. Instrument voor overheidscontrole? Projectgroep Certificatie, Directie Milieu, Kwaliteit, Gezondheid, 1994/1995.
25. Ministerie van LNV (1997). Nota Houtcertificering en duurzaam bosbeheer. brief van de Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij. Tweede Kamer, vergaderjaar 1996-1997, 25 273, nr. 1
26. Ministerie van LNV (2000). 21 december 2000/Nr. TRCJZ/2000/15004. Directie Juridische Zaken. Aanwijzingsregeling Milieu-investeringsaftrek LNV. Mededeling van de Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij inzake de Stimulans Duurzame Landbouw

27. Ministerie van LNV (2000). Voedsel en Groen. Het Nederlandse agro-foodcomplex in perspectief. LNV, Den Haag, juli 2000.
28. Ministerie van LNV (2001). Brief van de Minister Van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij over het Mest- en ammoniakbeleid, 4 april 2001. Tweede Kamer, vergaderjaar 2000–2001, 24 445, nr. 61.
29. Ministerie van LNV, Directie Internationale Zaken (2000). Plan van Aanpak Versterking inzet LNV in multilaterale fora. Juni 2000.
30. OECD (1997), Uses of Food Labelling Regulations, OCDE/GD(97)150, Paris, 1997
31. PEFC-website (2001). www.pefc.org
32. Regeling van de minister-president, Minister van Algemene Zaken, van 18 november 1992, nr 92M008 337, houdende vaststelling van de Aanwijzingen voor de regelgeving (Str. 1992, 230), laatstelijk gewijzigd bij regeling van de minister-president, Minister van Algemene Zaken, van 21 september 2000, nr 00M391373, houdende vierde wijziging van de Aanwijzing voor de regelgeving (Str. 2000, 191)
33. Stichting Erkenningen Tuinbouw, website, september 2001, www.stichtingset.nl
34. Stichting Keurhout-website (2001). www.stichtingkeurhout.nl
35. Stichting Milieukeur (2001). Jaarverslag 2000. <http://www.milieukeur.nl>
36. Upton, C. and S. Bass. (1995). The Forest Certification handbook
37. Vos, M. (2001). Voorstel van wet van het lid M. Vos tot wijziging van de Wet Milieubeheer (duurzaam geproduceerd hout) en Voorstel van wet tot wijziging van het Voorstel van wet van het lid M. Vos tot wijziging van de Wet Milieubeheer (duurzaam geproduceerd hout). Memorie van Antwoord van 19 april 2001. Eerste Kamer, vergaderjaar 2000-2001, 23982 en 26998, nr. 173a.
38. Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (2000). Rapporten uit de 6e raadsperiode: 56 Het borgen van publiek belang.
39. Wever, C., et al (1997). Borgen en certificeren in de landbouw en visserij. IKC Landbouw publicatie 24.
40. WTO (2001). WWW Informatie over het SPS-verdrag, online, 27 juni 2001: http://www.wto.org/english/tratop_e/sps_e/sps_e.htm
41. Wymenga, J. (2001). Project "Versterking inzet LNV in multilaterale fora". B.1: Certificering van productiewijzen en –processen. Ministerie van LNV/Directie Internationale Zaken en Universiteit Utrecht/Faculteit Rechtsgeleerdheid en Faculteit Ruimtelijke Wetenschappen. Afstudeerscriptie.

Bijlage 2 Verklarende Woordenlijst

Accreditatie	Gezaghebbende erkenning van een certificerende instelling, een inspectie-instelling of laboratorium door een accrediterende organisatie nadat deze instelling of dit laboratorium is getoetst op technische deskundigheid, onafhankelijkheid en betrouwbaarheid volgens de criteria vastgelegd in de EN 45000-serie.
AGF	Aardappels, groenten en fruit
AH	Albert Heijn
AID	Algemene Inspectie Dienst
AMK	Agro Milieu Keur
Bevoegde autoriteit	Centrale autoriteit van een Lidstaat die bevoegd is voor het verrichten van de veterinaire of zoötechnische controles of elke autoriteit waaraan de centrale autoriteit deze bevoegdheid heeft overgedragen (Warenwet).
Borging	Het geheel van acties die nodig zijn om het vertrouwen te geven dat een productieproces en product voldoen aan de gestelde kwaliteitseisen.
Certificaat	Document uitgegeven overeenkomstig de regels van een certificerings systeem, dat met voldoende mate van vertrouwen aangeeft dat een naar behoren geïdentificeerd product, proces, dienst of systeem in overeenstemming is met een bepaalde norm of ander normatief document.
Certificering	Het geheel van activiteiten op grond waarvan een onafhankelijke, deskundige en betrouwbare instelling schriftelijk kenbaar maakt dat er een gerechtvaardigd vertrouwen bestaat, dat het product, het proces, de dienst, de persoon of het systeem voldoet aan vooraf gestelde eisen.
Codex Alimentarius	Internationale organisatie op het gebied van bescherming van de volksgezondheid en afspraken over product- en proceskwaliteiten ten behoeve van een eerlijkheid in de handel. Ressorteert onder WHO en FAO.
COKZ	Centraal Orgaan voor Kwaliteitsaangelegenheden in de Zuivel.
Controle	Bepaling om de overeenkomst/gelijkheid met een norm of waarde vast te stellen. Het kan een product, proces of dienst betreffen.
CSD	Commissie voor Duurzame Ontwikkeling
EA	European Co-operation for Accreditation
EC-LNV	Expertisecentrum LNV
EG	Europese Gemeenschap

EKO	Nederlands privaatrechtelijk keurmerk voor biologische productie, in handen van Skal.
Equivalentie	Het vermogen van verschillende inspectie- en certificeringssystemen om hetzelfde doel te bereiken.
EU	Europese Unie
EUREP	Europese Retailers organisatie
FSC	Forest Steward Council
GAP	Good Agricultural Practice
GD	Stichting Gezondheidsdienst voor Dieren
GHP	Good Hygienic Practice
GLP	Good Laboratory Practice
GMP	Good Manufacturing Practice
GMP, GLP, GVP, GHP of hygiënecodes	In de praktijk erkende goede wijzen van productie opgesteld door het branchegewijs opgezette bedrijfsleven. Toelichting: GXP's (X = Manufacturing, Laboratory etc.) kunnen betrekking hebben op de totale beschrijving van het productieproces, inclusief de controle van het proces, de grondstoffen en de eindproducten.
GVP	Good Veterinary Practice
GWW	Gezondheid- en welzijnswet voor dieren
HACCP	Hazard Analysis Critical Control Points. Methodiek gericht op het opsporen van (potentieel) gevaarlijke punten (met name besmetting met of proliferatie van micro-organismen) in samenstelling, vervaardiging en verdere behandeling van levensmiddelen gevolgd door het aanwijzen en inrichten van belangrijke beheersmaatregelen.
IFOAM	International Federation of Organic Agricultural Movements
IKB	Integrale Keten Beheersing. Op onderdelen afgestemde en beheerste productie binnen één gesloten productieketen.
IKZ	Integrale Keten Zorg
IOAS	International Organic Accreditation Service (opgezet door IFOAM)
ISO	International Standards Organisation
KBBL	Kwaliteits Bewakingsbureau voor levensmiddelen
KCB	KwaliteitsControle Bureau voor Groenten en Fruit
KDD	Keuringsdienst Diervoedersector
Ketengarantie-stelsel	een samenhangend privaatrechtelijk stelsel van voorwaarden met betrekking tot in ieder geval een publiek belang, dat is gericht op verschillende, bij de productie van een product of een dienst betrokken ondernemingen. (18)
Keuring	Preventieve systematische activiteit waarbij wordt nagegaan of

een producent, product of proces voldoet aan de voorschriften en waarbij de toegang tot de markt verbonden is aan keurmerken, certificaten of andere door de keuringsdienst uit te reiken bewijsstukken.

KKM	Keten Kwaliteit Melk
KvW	Keuringsdienst van Waren
Kwaliteitsaudit	Systematisch en onafhankelijk onderzoek om te bepalen of activiteiten op het gebied van kwaliteit en daarmee samenhangende resultaten overeenstemmen met geplande maatregelen en of deze maatregelen op doeltreffende wijze zijn geïmplementeerd en geschikt zijn voor het bereiken van de doelstellingen.
Kwaliteitsborging	Alle geplande en systematische activiteiten, geïmplementeerd binnen het kader van het kwaliteitssysteem en waar nodig aangetoond, om in voldoende mate het vertrouwen te geven dat product, proces of systeem aan kwaliteitseisen zal voldoen.
Kwaliteitssysteem	De organisatiestructuur, procedures, processen en middelen die nodig zijn voor het implementeren van kwaliteitszorg.
Kwaliteitstoezicht (surveillance)	Voortdurend bewaken en toetsen van de procedures, methoden, omstandigheden, processen, producten en diensten, en analyse van de gegevens in verband met vastgelegde normen om te verzekeren dat de gestelde kwaliteitseisen worden vervuld (Handboek Integrale Kwaliteitszorg).
Kwaliteitszorg	Alle activiteiten van de totale managementfunctie die het kwaliteitsbeleid, de doelstellingen en de verantwoordelijkheden vaststelt en deze implementeert binnen het kwaliteitssysteem.
LEI	Landbouw Economisch Instituut
Levensmiddelen-bedrijf	Elke onderneming die eet- of drinkwaren bereidt, verwerkt, behandelt, verpakt, vervoert, distribueert of verhandelt.
LNV	Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij
LTO	Land- en Tuinbouworganisatie Nederland
MBT	Milieu Bewuste Teelt
MDW	Marktwerking, Deregulering en Wetgevingskwaliteit, is een kabinetsinitiatief van 1995, dat door het Ministerie van EZ wordt uitgevoerd.
Merk	Handelsmerk
Milieuzorg	Het systematisch toepassen van het samenhangend geheel van beleidsmatige, organisatorische en administratieve maatregelen, gericht op inzicht krijgen, beheersen en waar mogelijk verminderen van de effecten van de bedrijfsvoering op het milieu. Toelichting: Voor de milieuzorg kennen we de borging door middel van de British standard 7750.
MLA's	Multilateral agreements
Monitoring	Nagaan (checken) dat de processen en procedures die betrekking hebben op de kritische punten beheerst zijn (Handboek Kwaliteit van Levensmiddelen).

MSC	Marine Stewardship Council
NAK	Stichting Nederlandse Algemene Keuringsdienst voor zaaizaad en pootgoed van landbouwgewassen
NEN	Nederlandse Norm
NFO	Nederlandse Federatie Tuinbouwveilingen
Norm	Document waarin regels zijn vastgelegd die in het algemeen betrekking hebben op de kwaliteit van producten en diensten, dat verkrijgbaar is voor het publiek en dat door de belanghebbende groeperingen in gemeenschappelijk overleg is opgesteld en aanvaard. Toelichting: De NEN-ISO 9001/2/3/4 normen geven modellen voor de systeemborging op organisatieniveau.
Normalisatie	Het proces waarbij regels (o.a. met betrekking tot producten, productieprocessen, meet- en keuringsmethoden) op vrijwillige basis tot stand komen door overeenstemming van (alle) belanghebbende partijen.
Normering	Het vastleggen van de norm
NZO	Nederlandse Zuivel Organisatie
Opsporing	Activiteit gericht op de bevestiging van (gegronde) vermoedens dat de voorschriften (in ernstige mate) zijn overschreden.
PD	Plantenziektkundige Dienst
PDV	Productschap Diervoeder
PGF	Productschap voor Groenten en Fruit
Procescertificaat	Document dat garanties geeft over bepaalde processen of werkwijzen.
Productcertificaat	Document dat bepaalde producteigenschappen garandeert.
PVE	Productschappen Vee, Vlees en Eieren
PZ	Productschap Zuivel
Risico	Samengesteld effect van de kans op het optreden van een ongewenste gebeurtenis en de gevolgen van de gebeurtenis (Handboek Integrale Kwaliteitszorg).
RVA	Raad voor Accreditatie
RVV	Rijksdienst voor de Keuring van Vee en Vlees
SDL	Stimulans duurzame landbouw
SGS	SGS European Quality Certification Institute
SKAL	Controle organisatie, o.a. aangewezen voor biologische productiemethode
SKV	Stichting Kwaliteitsgarantie Vleeskalveren
SLT	Stichting Laboratoriumonderzoek Tuinbouwproducten
SPS-overeenkomst	De overeenkomst voor Sanitaire en Fitosanitaire maatregelen uit

	de Uruguay-ronde van de WTO
STERIN	Stichting voor Erkenning van Inspectie-instellingen
STERLAB	Stichting voor de Erkenning van Laboratoria
Systeem	Met betrekking tot bedrijfszekerheid: elke eenheid die kan worden beproefd en beoordeeld op grond van bedrijfszekerheidsmetingen van de onderdelen (Handboek Integrale Kwaliteitszorg).
Systeemcertificaat	Document (NEN-ISO-9000 certificaat) dat verleend wordt na een beoordeling op grond van NEN-ISO) 9001 t/m 9004.
TNO	Nederlandse Organisatie voor Toegepast Natuurwetenschappelijk Onderzoek
Toezicht	Niet-systematische activiteit waarbij de toezichthouder steekproefsgewijs de mate van overeenstemming met de wettelijke voorschriften nagaat.
UNFF	United Nations Forum on Forests, onderdeel van de VN, onder de commissie voor Duurzame Ontwikkeling (CSD)
Voedselveiligheid	De garantie dat voedsel geen nadelige gevolgen heeft voor de gezondheid van de eindverbruiker wanneer het wordt bereid en gegeten, met inachtneming van het doel waarvoor en de wijze waarop het zal worden gebruikt (voorstel herformulering Europese Hygiënevoorschriften).
VROM	Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer
VVA	LNV, Directie Veterinaire, Voedingsaangelegenheden
VWS	Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
WTO	World Trade Organisation
ZBO	Zelfstandig Bestuurs Orgaan
Zorgsysteem	Systematische toepassing van het samenhangend geheel van beleidsmatige, organisatorische, en administratieve maatregelen, gericht op het inzicht krijgen in en het beheersen van de bedrijfsvoering zodanig dat het onderwerp van zorg voldoet aan de gestelde eisen